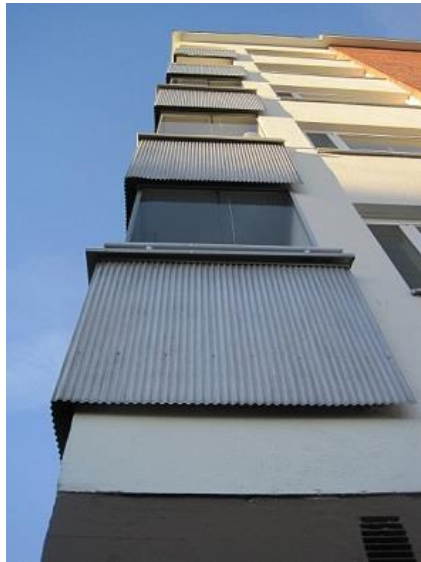

PARVEKKEET JA SÄILYTTÄVÄ KORJAUSRAKENTAMINEN

JYVÄSKYLÄN KESKUSTA-ALUEEN ASUINKERROSTALOISSA

Anni Saastamoinen

Maisterintutkielma

Kulttuuriympäristöntutkimuksen koulutusohjelma

Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Heinäkuu 2016

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Anni Saastamoinen	
Työn nimi – Title Parvekkeet ja säilyttävä korjausrakentaminen Jyväskylän keskusta-alueen asuinkerrostaloissa	
Oppiaine – Subject Taidehistoria	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Heinäkuu 2016	Sivumäärä – Number of pages 69 + kuvaliite 11 sivua
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Suomalaisten asuinkerrostalojen huoneistokohtaiset parvekkeet alkoivat yleistyä 1930-luvulla, kun arkkitehdit pyrkivät ratkaisuilleen hygieenisiin, valoisiin ja käytännöllisiin kerrostaloasuntoihin. 1940-luvulla sodat, taloudellinen tilanne ja pula rakennusmateriaaleista aiheuttivat tauon parvekkeiden rakentamisessa. Kuitenkin parvekkeet olivat olennainen osa kaupunkikuvaa ja lähes jokaista rakennettavaa kerrostaloasuntoa 1950-luvulle tultaessa. 1960-luvulla parvekerakentaminen jatkui ja yleistyi yhä edelleen, mutta niiden muoto, koko ja käyttötavat muuttuivat radikaalisti elementtirakentamiseen siirtymisen myötä.</p> <p>Tämä tapaustutkimusluonteinen maisterintutkielma tarkastelee 1940–1960-lukujen aikana valmistuneiden asuinkerrostalojen parvekkeita sekä niiden korjaustapoja, jotka on jaoteltu kolmeen ryhmään; säilyttävä korjausrakentaminen, verhoukko- ja kokonaan tai osittain uusiminen. Lisäksi tarkastelun kohteena on alkuperäisinä säilyneitä parvekkeita, joita vertaillaan eriasteisia muutoksia kokeneisiin kohteisiin.</p> <p>Korjaustapojen lisäksi aihetta lähestytään arkkitehtilähtöisestä näkökulmasta. Jyväskylän ensimmäinen kaupunginarkkitehti Matti Hämäläinen on suunnitellut Jyväskylän alueelle 56 rakennusta, joista 26 sijoittuu ruutukaava-alueelle. Lähemmän tarkastelun kohteeksi valikoitui aluerajauksen perusteella 32 Hämäläisen suunnittelemaa asuinkerrostaloa, joiden joukosta valikoitui yhä edelleen harkinnanvaraisesti kuusi tutkielmassa tarkemmin esiteltävää tapaustutkimuskohdetta.</p> <p>Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten eri korjaustapa- ja materiaalivalinnat vaikuttavat rakennuksen arkkitehtuuriin ja rakennustaiteellisiin arvoihin. Modernin rakennuskannan kunnostamista ohjeistavia alueellisia korjaustapaohjeita on julkaistu eri puolilla Suomea. Tämä tutkielma pyrkii lisäksi pohtimaan, onko Jyväskylän alueelle tarvetta laatia oma paikallinen modernin rakennuskannan kunnostamista ohjeistava korjaustapaohje.</p>	
Asiasanat – Keywords Parvekkeet, säilyttävä korjausrakentaminen, Jyväskylä, Matti Hämäläinen, arkkitehti	
Säilytyspaikka – Depository Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS:

1 JOHDANTO	4
1.1 Tutkimuksen tausta	4
1.2 Rajaus.....	6
1.2.1 Arkkitehti Matti Hämäläinen.....	8
1.3 Lähdekirjallisuus.....	10
1.4 Aineisto ja tutkimusmenetelmät.....	12
2 PARVEKERAKENTAMISEN KEHITYS SUOMESSA	16
2.1 Parvekkeet osana funktionalismin hygieenisyyden tavoittelua	16
2.2 Jälleenrakennuskauden materiaalipulan ja säännöstelyn vaikutus parvekerakentamiseen	24
2.3 Parveke jokaiseen kerrostaloasuntoon	29
2.4 Ulosvedetystä sisäänvedettyyn – Elementtiteollisuuden vaikutus parvekkeisiin	32
2.5 Kerrostalo- ja parveketyypit	35
3 PARVEKKEET KORJAUSRAKENTAMISEN KOHTEENA	39
3.1 Säilyttävä korjaus.....	42
3.1.1 Vapaudenkatu 18.....	45
3.1.2 Minna Canthin katu 20.....	47
3.2 Verhouskorjaus.....	49
3.2.1 Vaasankatu 25.....	50
3.2.2 Vaasankatu 23.....	54
3.3 Kokonaan tai osittain uusiminen.....	56

3.4 Alkuperäisinä säilyneet kohteet.....	56
3.4.1 Gummeruksenkatu 11.....	57
3.4.2 Yliopistonkatu 44.....	59
4 YHTEENVETO.....	61
LÄHTEET.....	65
KUVALIITE: Tutkimuskohteet (32 kpl).....	70

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Merkittävä osa, yli 80%, Suomen rakennuskannasta on peräisin sodan jälkeiseltä ajalta.¹ Nyt näiden peruskorjauksiin saavuttaneiden rakennusten muutos- ja korjaustoimenpiteet aiheuttavat paineita suunnittelijoille, taloyhtiöille ja aiheen parissa työskenteleville suojeluviranomaisille. Modernin rakennuskannan ominaispiirteisiin kuuluu niukka ja vähäeleinen muotokieli, joka on erityisen herkkä muutoksille. Aikakauden rakennusten arvot ovat helposti turmeltavissa pienimmälläkin julkisivuun kohdistuvalla muutostoi-
menpiteellä. Kulttuuriympäristö on kaikkien yhteistä omaisuutta ja olemme vastuussa siitä, että ajalliset kerrostumat säilyvät todisteena menneisyydestä myös tuleville sukupolville. Tämä tulisi ottaa huomioon myös julkisivuremontteja suunniteltaessa. 1950-luvun parvekekaiteen profiilipeltiverhous vaihtuu usein liian helposti uuteen, vain hie-
man, mutta juuri tarpeeksi erilaiseksi, häivyttäen kertaheitolla koko kerrostalon yksilölliset ominaispiirteet.

Modernin rakennuskannan säilyttävälle korjausrakentamiselle ei yleensä ole samanlaisia lakisäätteisiä perusteita, jotka säätelevät viranomaistasolla arvoitettujen ja suojelumerkittyjen rakennusten korjaus- ja muutostoi-
menpiteitä, vaan niitä koskevat yleiset maankäyttö- ja rakennuslain nojalla annetut säännökset ja määräykset.² Julkisivuremonttien suunnitteluvaiheessa suojeluviranomaisten toimenpidesuosituksien ja materiaaliehdotusten jäävät usein toteutumatta, koska suositusten huomioiminen on vapaaehtoista. Rakennussuojelullisen näkökulman huomioonottavan suunnittelu- ja korjaustavan toteutuminen on näin ollen hyvin pitkälti riippuvaista suunnittelijoiden ja taloyhtiöiden omista arvoista ja asenteista säilyttävää korjausrakentamista kohtaan.³

Sain ehdotuksen modernin rakennuskannan parvekkeiden tutkimukseen Keski-Suomen museon rakennustutkija Saija Siléniltä. Hän on työssään huomannut, että parvekeremonttien suunnittelussa ja toteutuksessa ei oteta riittävässä määrin huomioon rakennussuojelullisia näkökulmia. Säilyttävän korjausrakentamisen tavoitteena on, että

¹ Hyvinvointi-Suomen rakennuskulttuuri vuodesta 1945, Museoviraston www-sivut.

² Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta, 126 a § Toimenpideluvanvaraiset toimenpiteet, 2012.

³ Lindh, T. Betonibrutalismista ruutuelementteihin 1960-1975, asuin- ja kerrostaloarkkitehtuurin vaiheet 4/5. Rakennusperinto.fi www-sivut.

korjaukset ja muutokset toteutettaisiin rakennusta ja ympäristöä arvostavalla tavalla ja alkuperäiset yksityiskohdat ja materiaalit säilytetään mahdollisuuksien mukaan. Toimenpiteet tulisi pyrkiä suorittamaan niin, että vaurioitunut tai muuten kunnostuksen kohteena oleva rakenne tai rakennusosa korjataan ennalleen käyttämällä alkuperäisiä tai alkuperäisen kaltaisia materiaaleja.

Haasteena on kuitenkin tiedon ja materiaalien puute. Kohteisiin sopivia materiaaleja on vaikea tai jopa mahdoton löytää. Keski-Suomen alueella ei ole olemassa valmista korjaustapaohjetta tai materiaaliluetteloa, jota voisi käyttää suunnittelutyön tukena ja tausta-aineistona. Alueellisia korjaustapaohjeita on julkaistu esimerkiksi Espoossa⁴ ja Helsingissä⁵, ja ne tarjoavat yksityiskohtaista tietoa sekä ohjeita säilyttävään korjaustapaan pyrkiville. Kun tietoa ei ole saatavilla, jopa lähtökohtaisesti säilyttävään korjaustapaan pyrkivät toimijat kohtaavat ongelmia jo työn suunnitteluvaiheessa. Rakennusteollisia arvoja kunnioittavia materiaalivalintoja on vaikea tehdä, koska ei tiedetä, mitä materiaaleja on milloinkin yleisesti käytetty, mitä niistä on yhä edelleen saatavilla ja mistä niitä voi hankkia. Ongelmia aiheuttaa myös mm. valtavirrasta poikkeavien materiaalien takuukysymykset ja rakennusten muuttuneet energiatehokkuuden vaatimukset.

En keskity tässä tutkielmassa niinkään ajankohtaisiin modernin rakennuskannan yleisiin suojelu- ja arvotuskysymyksiin, vaan pyrin tuomaan esiin konkreettisia eroja, joita parvekkeisiin kohdistuvilla korjaustapa- ja materiaalivalinnoilla saadaan aikaiseksi yksittäisessä rakennuksessa ja kaupunkikuvassa. Tutkielmani on tapaustutkimus, jonka tavoitteena on luoda hyödynnettävissä olevaa taustatietoa parvekekorjauksia suunnitteleville. Lisäksi pyrin selvittämään, onko Keski-Suomen alueella tarvetta erilliselle modernin rakennuskannan korjaustapaohjeelle, joka tarjoaisi suunnittelijoille ja taloyhtiöille ohjeistusta modernin rakennuskannan säilyttävään korjausrakentamiseen.

⁴ Tapiola. Vanhojen asuntoalueiden korjauksen ja hoidon suuntaviivat, 2006.

⁵ Etu-Töölön korjaustapaohjeet, 2010.

1.2 Rajaus

Keski-Suomen museon rakennustutkijan kanssa käydyn keskustelun pohjalta ja oman henkilökohtaisen mielenkiintoni perusteella, olen päättänyt rajaamaan tämän tutkimuksen ajallisesti modernien, sotien jälkeen valmistuneiden rakennusten parvekkeiden tarkasteluun. Koska aikarajauksen piiriin sisältyy suurin osa Jyväskylän kantakaupungin rakennuksista, oli rajausta aiheellista tarkentaa. Päätin lähestyä aihetta aikarajauksen lisäksi arkkitehtilähtöisestä näkökulmasta käsin.

Jyväskylän kaupungin ensimmäinen kaupunginarkkitehti Matti Hämäläinen (s.1904), valmistui arkkitehdiksi vuonna 1935 ja toimi Jyväskylän kaupunginarkkitehtinä vuosina 1939–1946. Hänellä oli oma toimisto Jyväskylässä vuodesta 1947 alkaen. Hämäläinen on suunnitellut pelkästään Jyväskylän ruutukaava-alueelle 26 rakennusta.⁶ Koko Jyväskylän alueella hänen suunnittelemaansa kohteita on 56.⁷ Laajalla aikavälillä valmistuneet rakennukset antavat oivallisen tilaisuuden tarkastella arkkitehdin toteutuneiden suunnitelmien kautta myös yksittäisten rakennosien, kuten esimerkiksi parvekkeiden, kehitystä, sekä kulloisenakin ajankohtana käytettyjä materiaaleja ja teknistä toteutustapaa.

Matti Hämäläinen on uransa aikana suunnitellut Jyväskylän alueelle runsaasti erityyppisiä rakennuksia. Hänen tuotantonsa on edustettuna asuinrakennusten lisäksi myös teollisuus- ja liikerakennusten osalta. Tuotanto keskittyy pääasiassa kantakaupunkialueelle, mutta joitain yksittäisiä kohteita sijoittuu myös esikaupunkialueille, kuten esimerkiksi Seppälään, Kangasvuoreen ja Kypärämäkeen. Tämän tutkielman puitteissa ei ollut mahdollista ottaa tarkastelun kohteeksi koko Hämäläisen tuotantoa. Koska tutkielman keskiössä ovat parvekkeet, päätin keskittää rajauksen asuinrakennuksiin. Parvekkeiden runsas määrä julkisivussa kertoo asumisesta ja erottaa selvästi asuinrakennukset julkisista rakennuksista. Parveke on elementti joka nimenomaan korostaa asuinrakennuksen identiteettiä.⁸ Päädyin jättämään rajauksen ulkopuolelle julkiset teollisuus- ja liikerakennukset, koska niihin sijoitettujen parvekkeiden määrä on yleensä hyvin suppea.

Toteutuneeseen aluerajaukseen päädyin sijoittamalla Hämäläisen tuotannon kokonaisuudessaan kartalle ja rajaamalla siitä harkinnanvaraisesti tutkimusalueen, jolle asuin-

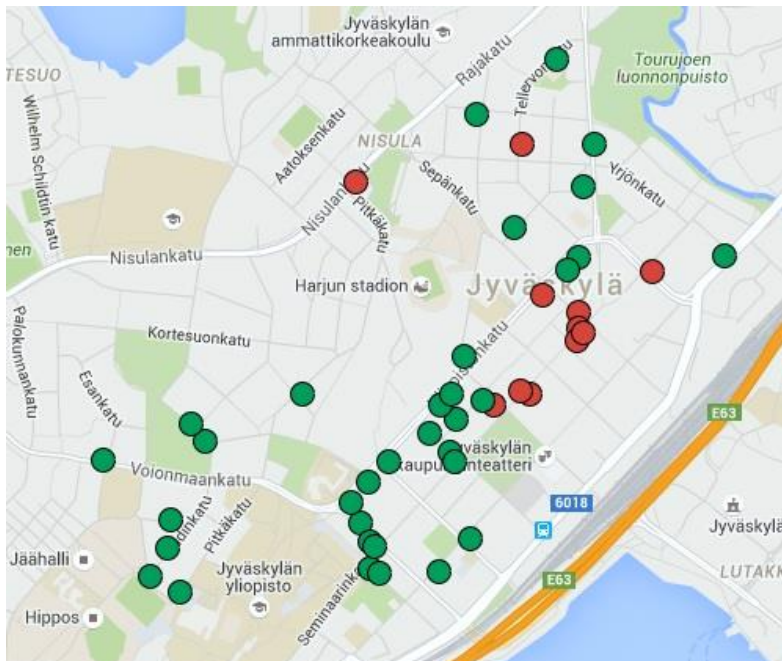
⁶ Jäppinen 2005, 278.

⁷ Jokinen 1995.

⁸ Heikkilä 1996, 132.

rakennukset pääasiassa sijoittuvat. Kaiken kaikkiaan lopullisen aluerajauksen piiriin sisältyy 32 Hämäläisen suunnittelemaa asuin kerrostaloa (kuvaliite). Tutkimusalueelle sijoittuvat asuinrakennukset ovat valmistuneet vuosien 1939–1969 välisenä aikana.

Tarkensin rajausta yhä edelleen valitsemalla koko Hämäläisen tuotannon joukosta harvinnanvaraisesti yksittäisiä tapaustutkimuskohteita. Valitsin tapaustutkimuskohteiksi sekä onnistuneita säilyttävän korjaustavan kokeneita kunnostuskohteita, että suojelun näkökulmasta epäonnistuneita, rakennuksen ominaispiirteet häivyttäneitä saneerauskohteita. Lisäksi nostan esiin myös täysin alkuperäisen asunsa säilyttäneitä esimerkkikohteita. Tapaustutkimuskohteiden valinnan taustalla on pyrkimys osoittaa säilyttävän korjausrakentamisen ja vastaavasti säilyttävän näkökulman sivuuttavien lopputulosten välisiä eroja. Kohteiden valinnassa käytin apuna Keski-Suomen modernin rakennuskannan inventointitietoja sekä itse tuottamaani inventointiaineistoa. Hämäläisen tuotannon lisäksi sivuan muutamaa esimerkkikohdetta Jyväskylän ruutukaava-alueelta, joiden esiin nostaminen oli tärkeää aiheen kokonaisvaltaisen käsittelyn kannalta.

Arkkitehti Matti Hämäläisen tuotanto rajatulla tutkimusalueella. Vihreällä merkitynä tutkimuskohteena olevat asuinrakennukset, punaisella tutkimuksen ulkopuolelle rajautuneet liike- ja teollisuusrakennukset. Karttapohja: Google Maps

1.2.1 Arkkitehti Matti Hämäläinen

Matti Hämäläinen (s. 1904, Luhanka) aloitti opintonsa Teknillisessä korkeakoulussa vuonna 1926 ja valmistui arkkitehdiksi vuonna 1935. Opiskeluaikana hän työskenteli arkkitehti Borgin toimistossa vuosina 1927–1928. Seuraavana kesänä, vuonna 1929, Hämäläinen työskenteli Kymin Lauttausyhdistyksessä, jolloin hänen työtehtävänsä kytkeytyivät Paijängenteeseen laskevien vesistöjen varsille. Hämäläisen tehtävänä oli valokuvata, mitata ja piirtää kaikki Lauttausyhdistyksen omistamat rakennukset. Työnsarkaa riitti aina Kymijoen Kotkaan saakka. Lauttausyhdistyksen palveluksessa vietetyn kesän jälkeen, syksyllä 1929, Hämäläinen aloitti harjoittelijana professori Jussi Paatelan toimistossa. Työsuhteesta tuli pitkä, Hämäläinen työskenteli Paatelan toimistossa seuraavat kymmenen vuotta. Työsuhteen aikana Paatelan toimistossa suunniteltiin aikakaudelle tyypillisesti suurikokoisia rakennuskohteita, kuten esimerkiksi sairaaloita. Hämäläinen suunnitteli tuolloin myös itsenäisesti joitain asuinkerrostaloja muun muassa Helsinkiin ja Kotkaan. Hämäläinen avaa Paatelan toimistossa vietettyjä työvuosiaan vuonna 1987 kirjoittamissa muistelmissaan. Hän kuvailee Paatelan palveluksessa vietettyä aikaa kiireiseksi ja opettavaiseksi.⁹

Jyväskylän kaupungin rakennuskonttorin resurssit eivät enää 1930-luvun lopulla riittäneet kaikkiin suunnitteluun, valvontaan ja rakentamiseen liittyviin tehtäviin, joten kaupunkiin päätettiin palkata kaupunginarkkitehti. Ensimmäiseksi kaupunginarkkitehdiksi valittiin Matti Hämäläinen vuonna 1939. Virka vakinaistettiin vuonna 1943.¹⁰ Kaupunginarkkitehdin virkoja perustettiin Suomessa eniten 1950- ja 1970-luvuilla (25%). Viroista 19% perustettiin ennen vuotta 1950.¹¹

Suomalaisten kaupunkien kasvu ja kehitys oli erityisen voimakasta aina 1930-luvun lopulta 1970-luvun puoliväliin asti. Ajanjakso on suunnilleen sama, kuin Hämäläisen ura kaupunginarkkitehtinä sekä sitä seurannut yksityisen arkkitehtitoimiston toiminta-aika. Myös Jyväskylä kasvoi tällä ajanjaksolla räjähdysmäisesti muuttaen kaupunkikeskustan ns. City-alueeksi sekä sitä ympäröiviksi uusiksi kaupunginosiksi ja asunalähiöiksi.¹²

Hämäläisen toimenkuva kaupunginarkkitehtinä oli laaja 1940-luvun Jyväskylässä. Viranhaltijan tuli huolehtia ja olla vastuussa kaikesta kaupungin rakennustoiminnasta ja

⁹ Jokinen 1995.

¹⁰ Jäppinen 2005, 200

¹¹ Kivilaakso & Malmberg 2011, 4–7.

¹² Jäppinen 2005, 198.

kaavoituksesta. Koska ajankohta oli kiihkeää jälleenrakentamisen ja kaupungin laajenemisen aikaa, uuden kaupunginarkkitehdin keskeisimmät työtehtävät liittyivät uusien asuinalueiden kaavoitukseen ja suunnitteluun. Kaavoitustyön lisäksi Hämäläinen suunnitteli rakentamista nopeuttaakseen aikakaudelle ominaisia tyypitalojen piirustuspa-ketteja, joita jaettiin rakentajille käytännössä ilmaiseksi. Hämäläinen on suunnitellut myös joitakin elementtitaloja puutavarateollisuuden käyttöön.¹³

Kaupunginarkkitehtina toimiessaan Hämäläinen suunnitteli muun muassa kaupungin vuokra-asuinkerrostaloja Ahdinkadulle, Pitkädulle ja Puutarhakadulle. Nämä rakennuskokonaisuudet valmistuivat kaikki vuonna 1946 ja ne olivat Hämäläisen kaupunginarkkitehdin uran merkittävimmät suunnitelmat. Erityistä näissä kohteissa on niiden muodostama yhtenäinen, rakennusajalle tyypillinen laaja kokonaisuus. Nykykontekstissa lisäarvoa rakennuksille tuo niiden hyvin pitkälti alkuperäisinä säilyneet julkisivut.¹⁴

Kaupunginarkkitehdin silloisiin virkaehtoihin kuului, että arkkitehti pystyi harjoittamaan virkatehtäviensä ohella myös yksityistä arkkitehtitoimintaa. Aikaa ylimääräisille suunnitelmille ja työtehtäville ei kuitenkaan juuri jäänyt, koska aikakaudella vallitsi poikkeustila sotien, jälleenrakentamisen ja uusien alueiden suunnittelun seurauksena. Muutamia yksityisiä rakennuksia Hämäläinen kuitenkin piirsi, esimerkiksi asuinkerrostalon os. Minna Canthin katu 22 (1939).¹⁵ Rakennus oli ensimmäinen Gummeruksenkadun eteläpuolelle valmistunut asuinkerrostalo. Aiemmin Jyväskylän keskustan kerrostalorakentaminen oli keskittynyt Kauppakadun alapäähän sekä Kirkkopuiston ympäristöön.¹⁶

Hämäläinen erosi virastaan vuonna 1947, toimittuaan kaupunginarkkitehtina kahdeksan vuotta. Tämän jälkeen Hämäläinen muutti vuodeksi Lahteen. Palattuaan takaisin, hän suunnitteli seuraavan vuosikymmenen aikana uransa merkittävimmät julkiset rakennukset Jyväskylään. Esimerkkeinä mainittakoon Helsingin Osakepankin rakennus sekä Jyväskylän työväentalon (A. Aalto 1923) lisärakennus Kauppakadulla. Vuosikymmenen alkupuolella valmistuneissa Oron (1951) ja Mitron (1951) liikerakennuksissa on yhä nähtävissä funktionalistisia piirteitä. Kaupunkivallisesti merkittävä Alumiinitalo (1956) edustaa aikakaudelle tyypillistä kokeellista materiaalien käyttöä.¹⁷

¹³ Jokinen 1995.

¹⁴ Jokinen 1995.

¹⁵ Jokinen 1995.

¹⁶ Jäppinen 2005, 169.

¹⁷ Jokinen 1995.

Joitakin vuosia myöhemmin, vuonna 1956, Hämäläinen muutti Kanadaan työskentelemään L. Y. McIntoshin arkkitehtitoimistoon Fort Williamsiin. Hän työskenteli Kanadassa vuoteen 1959, mistä hän palasi jälleen Jyväskylään jatkamaan suunnittelua omassa yksityisessä arkkitehtitoimistossaan. Hämäläinen työskenteli toimistossaan yksin, ja hän oli itse vastuussa kaikista piirustuksista, työselityksistä ja muista suunnitteluun liittyvistä töistä. Työmäärään nähden hän oli varsin tuottelias vuosikymmenen alkupuolella. Pelkästään vuosien 1960–1962 hän suunnitteli Jyväskylään kuusitoista asuinkerrostaloa. Toisaalta aikakauden pelkistetty elementtirakentamisen tyyli poikkesi aiemmasta käsityövaltaisesta tavasta rakentaa, mikä nopeutti kohteiden suunnittelua ja rakentamista. Lisäksi rakennuksista on ehkä havaittavissa jo pitkän uran tehneen arkkitehdin rutinoitumista. Poikkeuksena tämän aikakauden tuotannon joukosta mainittakoon asuinkerrostalo os. Vapaudenkatu 18 (1960), mikä on myös yksi tarkemmin luvussa 3 esiteltävistä tapaustutkimuskohteista. 1960-luvun puolivälin jälkeen Hämäläisen suunnittelutahti alkoi vähitellen hiipua. Vuosikymmenen loppupuolella sekä 1970-luvun alussa hän suunnitteli enää muutamia, lähinnä yksikerroksisia, myymälärakennuksia kaupunkikeskustan ulkopuolelle, esimerkiksi Lohikoskelle ja Kortepohjaan.¹⁸

1.3 Lähdekirjallisuus

Rakennusten julkisivuihin ja rakennusteknisiin ominaisuuksiin painottuvia tutkimuksia on tehty runsaasti eri tieteenaloilla. Olen myös itse paneutunut aiheeseen aiemmin opiskellessani maisemantutkimusta ja kulttuuriperinnöntutkimusta Turun yliopistossa. Tein tällöin kulttuuriperinnöntutkimuksen oppiaineeseen kandidaatin tutkielman aiheesta *”Kuinka vanha on tarpeeksi vanha – Kyselytutkimus rakennusten arvottamisesta”* (2014). Tutkielman tavoitteena oli kuvamateriaaliin ja monivalintakysymyksiin perustuvan verkkokyselyn avulla selvittää, jos iällä on merkitystä, kuinka vanhoja rakennuksien tulee olla, jotta niitä yleisesti aletaan arvostaa. Kyselyssä painotettiin myös kysymyksiä, joiden avulla selvitettiin, onko rakennusosien autenttisuudella vaikutusta rakennuksen arvotukseen. Lisäksi olin kiinnostunut tutkimaan, huomaavatko vastaajat rakennuksiin tehtyjä materiaali- tai rakennemuutoksia, ja jos huomaavat, osaavatko he tunnistaa ja paikallistaa ne. Kyselyn kohderyhmänä eivät olleet ainoastaan alan ammattilaiset, vaan se oli suunnattu kaikille koulutustaustasta riippumatta. Sain Facebookissa

¹⁸ Jokinen 1995.

jaettuun kyselyyn 86 vastausta, joiden yhteenvedona pystyin selvästi päättämään, että rakennuksen iällä oli selvä yhteys arvotukseen. Selkeä ero tapahtui ennen ja jälkeen 1960-luvun valmistuneiden kohteiden välillä. Myös rakennuksiin kohdistuneet muutokset tunnistettiin hyvin. Jos muutostoimenpidettä ei osattu kohdistaa johonkin tiettyyn rakennusosaan, huomasivat vastaajat kuitenkin, että rakennuksessa on muutettu jotain, koska ”jokin ei kuulu joukkoon”. Vanhemmissa, ennen 1960-lukua valmistuneissa, kohteissa tehdyt muutokset laskivat selvästi kohteen arvoa. Kun kyseessä olivat nuoremmat, 1960-luvulla tai myöhemmin valmistuneet kohteet, ei tehdyillä muutostöimillä ollut enää negatiivista vaikutusta rakennuksen arvoon. Tuon oman kyselytutkimuksen esiin tässä yhteydessä, koska mielestäni sen tulokset tukevat oletustani alkuperäisten rakennusmateriaalien vaikutuksesta kohteen arvotukseen. Vaikka nuorempia 1960-luvun jälkeen valmistuneita rakennuksia ei selvästikään vielä arvosteta samassa määrin kuin vanhempaa rakennuskantaa, ovat rakennussuojelun ja kaupunkisuunnittelun parissa työskentelevät viranomaiset vastuussa myös niiden tulevaisuudesta. On kyettävä ennakoimaan sitä, mitä tulevaisuudessa arvostetaan. Tästä myös tässä tutkielmassa on pohjimmiltaan kyse.

Olen saanut hyödyllisiä näkökulmia Aada Mustosen pro gradu- tutkielmasta *Sodanjälkeisen Suomen rakentamisesta: Arkkitehti Raimo Halosen ura ja tuotanto Jyväskylän kantakaupunkialueella vuosina 1956–1997* (2013). Tutkielmassaan Mustonen käsittelee Raimo Halosen uraa ja tuotantoa, sekä suomalaisen arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun kehitystä 1900-luvun loppupuolella. Halonen on Matti Hämäläisen lisäksi yksi viidestä arkkitehdistä, jotka ovat suunnitelleet valtaosan Jyväskylän keskusta-alueen rakennuskannasta. Vuonna 2000 57% Jyväskylän ruutukaava-alueen 186 rakennuksesta oli Hämäläisen (26 kpl), Halosen (16 kpl), Erkki Kantosen (35 kpl), Olavi Kivimaan (18 kpl) ja Jorma Paatolan (8 kpl) suunnittelema.¹⁹ Mustonen käyttää tutkimusaineistonaan Halosen kohteiden inventointitietoja, mitkä hän on itse tuottanut.

Yksittäisiin rakenneosiin painottuneita kirjallisia lähteitä on jonkin verran. Esimerkiksi ikkunoita käsittelevä *Suomalainen ikkuna* (2011) on typologia suomalaisen ikkunan kehityksestä ja historiasta.²⁰ Myös *Porrashuoneet: helsinkiläisten porrashuoneita 1800-luvulta 1940-luvulle* (2012) tietokirja on julkaistu.²¹ Sen sijaan parvekkeiden tutkimukseen

¹⁹ Jäppinen 2005, 278.

²⁰ Korhonen 2011.

²¹ Suvikumpu & al. 2012.

ei olla juurikaan vielä laajamittaisesti paneuduttu. Kimmo Hiiliaho valmistelee Tampereen teknillisessä yliopistossa vuoden 2016 aikana valmistuvaa väitöskirjaa aiheesta *Lasitetun parvekkeen sisäilmasto ja energiatalous*. Tämän tutkielman keskeisimmäksi kirjallisuuslähteeksi muodostui Jari Heikkilän Oulun yliopiston arkkitehtuurin osastolle tekemä väitöskirja *Parveke suomalaisen kerrostalon asuntokohtaisena ulkotilana* (1996), joka oli ainoa, mutta sitäkin kattavampi teos, mikä keskittyy nimenomaan parvekkeisiin. Tutkimuksessaan Heikkilä on käynyt laajasti läpi parvekkeiden kehitysvaiheita, toiminnallisia, teknisiä ja taloudellisia tekijöitä ja korjausrakentamisen kysymyksiä. Merkittävä osuus Heikkilän tutkimuksesta perustuu hänen tekemäänsä asukaskyselyyn, jonka pääpaino oli asukkaiden kokemuksissa liittyen parvekkeiden käyttöön sekä niiden ominaisuuksien arviointiin. Heikkilän näkökulma parvekkeiden tulevaisuudesta ja korjausrakentamisesta eroaa omasta näkökulmastani. Heikkilän näkemyksen mukaan betonielementtikerrostalojen parvekkeet ovat esteettisesti niin luotaantyöntäviä, että ne voivat ilman muutosta aiheuttaa jopa lähiöiden slummiutumista.²² On kuitenkin otettava huomioon, että väitöskirjan valmistumisesta on aikaa ja asenteet kaupunkikuvaa kohtaan ovat muuttuneet viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Oma näkemykseni mukaan, ja tämän maisterintutkielman lähtökohtana on ajatus, että riippumatta rakennuksen valmistumisajankohdasta tai tyylistään, jokainen rakennus ja rakenneosia on arvokkaimmillaan alkuperäisenä tai mahdollisimman alkuperäisen kaltaisena.

1.4 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Matti Hämäläisen tuotannon joukosta tutkimuskohteiksi valikoituneet rakennukset itsessään sekä niihin liittyvä piirustus- ja valokuvamateriaali muodostavat merkittävän osan tutkielman lähdeaineistosta. Jotta rakennusten tämänhetkistä tilaa ja niiden alkuperäistä olemusta on mahdollista verrata toisiinsa, oli rakennukset inventoitava. Inventoinnilla tarkoitetaan järjestelmällistä tiedonhankintaa ja sen tallentamista. Inventoinnin aikana kerätään sekä tuotetaan tietoa kohteen nykytilasta ja siihen johtaneista syistä. Inventointityö jakautuu kolmeen vaiheeseen: tiedon keruuseen eri lähteistä, kenttätöskentelyyn kohteessa sekä raportointiin.²³

²² Heikkilä 1996, 16.

²³ Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä. Rakennusperinto.fi www.sivut.

Tein rajauksen piiriin sijoittuvien rakennusten parvekkeisiin painottuvan teemainventoinnin marras–joulukuun 2015 sekä huhti–toukokuun 2016 aikana. Inventointityön suoritin noudattaen Museoviraston inventointiohjeita.²⁴ Kenttätyön aikana tallensin rakennusten tämänhetkisen tilan pääasiassa valokuvaamalla ja tekemällä kirjallisia muistiinpanoja. Kuvasin rakennukset kokonaisuutena, sekä otin materiaaleihin ja parvekkeisiin painottuneita detaljikuvia. Tutkielmassa esiintyvät valokuvat ovat osa inventointiaineistoa. Kenttätyöskentelyn aikana pyrin kohdistamaan erityistä huomiota mahdollisiin viitteisiin materiaali- ja rakennemuutoksista. Inventointityön aikana kohteiden joukosta nousivat esiin rakennukset, joita käsittelen tarkemmin luvussa *Parvekkeet korjausrakentamisen kohteena*.

Rakennusten nykytilan lisäksi oli niiden alkuperäinen Hämäläisen suunnittelema julkisivu materiaaleineen selvittävä mahdollisimman tarkasti. Selvittääkseni alkuperäiset suunnitelmat, tukeuduin arkistoaineistoihin sekä Keski-Suomen museon (KSM) kokoelmiin ja tietokantoihin. Keski-Suomen museon ylläpitämä KIOSKI-inventointitietokanta²⁵ tarjosi käyttööni rakennusten perustiedot suurimmasta osasta kohteita. Tietokantaan on tallennettu rakennusten perus- ja historiatietojen lisäksi kuvia, paikkatietoa ja rakennuspiirustuksia.

Matti Hämäläinen on luovuttanut Keski-Suomen museolle henkilökohtaiset muistelmansa vuodelta 1987. Muistelmat keskittyivät lähinnä Hämäläisen vapaa-ajan viettoon, mutta pystyin kuitenkin hyödyntämään aineistoa joiltakin osin tässä tutkielmassa, erityisesti luvussa 1.2.1, joka käsittelee arkkitehtia.

Tutkimuksen alkuvaiheessa erityisen hyödyllisenä lähteenä toimi Keski-Suomen museoon tallennettu Risto Jokisen selvitys *Matti Hämäläisen arkkitehtuuria Jyväskylässä* (1995). Selvityksessään Jokinen on luetteloinut Hämäläisen tuotannon Jyväskylän alueella. Jokinen toimi kesäharjoittelijana Jyväskylän kaupungin kaavoitustoimistossa 1.6.–31.8.1995, minkä työn tuloksena selvitys syntyi. Selvityksen rakennuskohtaiset tiedot pohjautuvat rakennusvalvontatoimiston arkistoissa oleviin piirustuksiin, sekä paikan päällä kohteissa tehtyihin inventointitietoihin. Arkistoaineiston analysoinnin lisäksi Jokinen on haastatellut Hämäläistä ja on näin saanut selvityksensä pohjaksi arvokasta ensikäden lähdetietoa. Kohdeluetteloinnin johdantona on tekstiosuus, jossa Jokinen

²⁴ Sahlberg 2010, Talon tarinat – rakennushistorian selvitysoapas. Museoviraston www-sivut.

²⁵ KIOSKI 2.0 esite. Kulttuuriympäristö.fi www-sivut

avaa arkkitehdin henkilöhistoriaa, käsitellen erityisesti Hämmäläisen uraa Jyväskyläen ensimmäisenä kaupunginarkkitehtina sekä sitä seurannutta aikaa omassa arkkitehtitoimistossa. Varsinaisessa kohdeluettelossa Jokinen esittää seuraavat kohdekohtaiset tiedot; kohteen nimi/osoite, kiinteistötunnus, nykyinen käyttö, alkuperäinen käyttö, rakennusaika, kohteen kuvaus, lähiympäristö, arvotus ja lähteet.²⁶ Olen käyttänyt Jokisen laatimaa kohdelistausta tämän tutkielman kohdeluettelon pohjana.

Jyväskyläen kaupungin rakennusvalvonnan arkistosta (JRVA) sain käyttööni tapaustutkimuskohteiksi valittujen rakennusten alkuperäiset rakenne- ja julkisivupiirroksot, sekä joidenkin kohteiden materiaalisuunnitelmat julkisivujen osalta. Nämä tiedot olivat erityisen merkityksellisiä tutkielmani kannalta, koska aineistosta käy ilmi parvekkeissa käytetyt alkuperäiset materiaalit ja rakenteet ja osin myös värisävyt. Lisäksi rakennusvalvonnassa säilytettävät toimenpideluvat toimivat lähteinä rakennuksiin kohdistuneiden muutostoimenpiteiden selvittämisessä. Asiakirjoja läpikäydessäni keskityin keräämään tietoa ainoastaan parvekkeiden osalta.

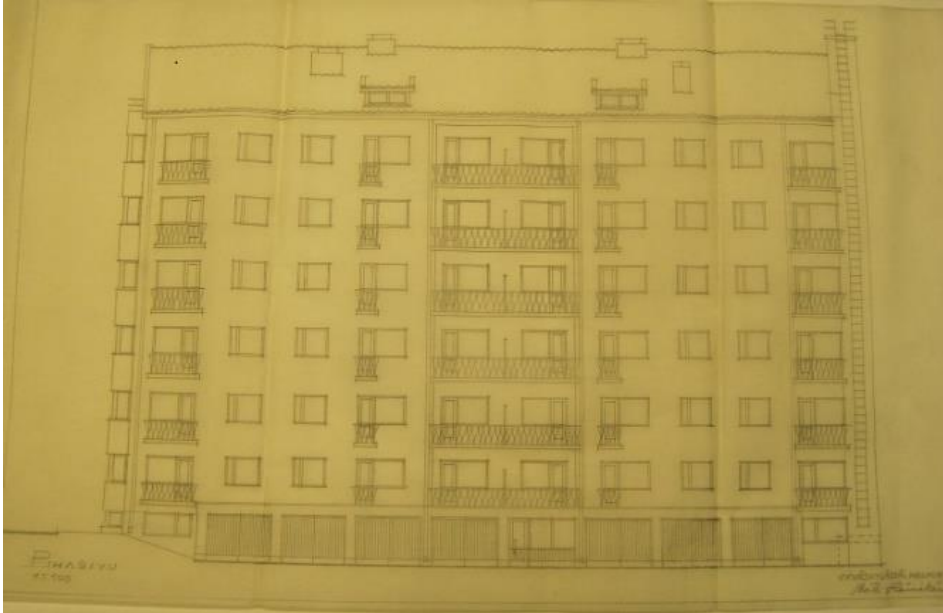
Jyväskyläen maakunta-arkiston (JyMa) kokoelmissa on Hämmäläisen rakennusten alkuperäisiä piirustuksia, joita on myös hyödynnetty tässä tutkimuksessa. Aineistonkeruun alkuvaiheessa kävin piirustukset läpi ja valokuvasin parvekkeita koskevat julkisivu- ja detaljipiirroksot sekä muut asiakirjat, kuten esimerkiksi materiaaliluettelot. Arkistosta ei löytynyt kaikkien tutkimuskohteiden piirroksia. Myös detaljipiirroksot olivat harvassa, niitä löytyi ainoastaan neljän rakennuksen parvekkeista.

Olin puhelimitse yhteydessä viiden tapaustutkimuskohteen taloyhtiön puheenjohtajaan. Tiedustelin parvekkeiden nykytilaan johtaneiden päätösten taustoja, sekä mahdollisia tulevaisuuden suunnitelmia parvekkeisiin kohdistuvista toimenpiteistä. Puhelinkeskustelujen johdosta sain käyttööni yhden tapaustutkimuskohteeksi valikoituneen asuinkerrostalon (Vaasankatu 25) taloyhtiön arkistoaineistot. Näiden asiakirjojen perusteella pystyin tarkasti ajoittamaan rakennuksen parvekkeisiin kohdistuneet muutostoimenpiteet, joiden toimenpidelupia ei löytynyt rakennusvalvonnan arkistosta.

Kenttätöskentelyn pohjalta koottu aineisto sekä eri arkistojen sisältämät dokumentit yhdessä mahdollistivat parvekkeiden alkuperäisen ja tämänhetkisen tilan vertailun. Lisäksi kootusta aineistoista selvisi suhteellisen tarkasti kunkin rakennuksen muutos- ja korjaustoimenpiteet, aina Hämmäläisen suunnittelupöydältä kohteen nykytilaan asti. Oli

²⁶ Jokinen 1995.

mielenkiintoista huomata, että välttämättä alkuperäinen Hämäläisen suunnitelma ei ollut käytännössä toteutunut koskaan. Tästä esimerkkinä mainittakoon As. Oy Jyväskylänkatu 10 (1955), jonka parvekekaiteet olivat Hämäläisen suunnitelman mukaan pyörörautaa, mutta vastavalmistuneessa rakennuksessa ne olivat profiilipeltiä.

Yliopistonkatu 10. Yläkuvassa arkkitehdin alkuperäinen suunnitelma vuodelta 1954 (JyMa). Rakennukseen asennettiin jo rakennusvaiheessa profiilipeltikaiteet metallipinnakaiteiden sijaan. Pellitykset on myöhemmin uusittu.

2 PARVEKERAKENTAMISEN KEHITYS SUOMESSA

Parvekkeet osana asuinrakennusten julkisivuja alkoivat vähitellen yleistyä 1930-luvulla. Toki parvekkeita rakennettiin aiemminkin, mutta niiden funktio ja lukumäärä oli toinen kuin modernin aikakauden rakennussuunnittelussa. 1940-luvulla sodat, taloudellinen tilanne ja pula rakennusmateriaaleista aiheuttivat tauon parvekkeiden rakentamisessa. 1950-luvulle tultaessa parvekkeet olivat jo olennainen osa kaupunkikuvaa ja lähes jokaista rakennettavaa kerrostaloasuntoa. 1960-luvulla parvekkeiden rakentaminen jatkui ja yleistyi yhä edelleen, mutta niiden muoto, koko ja käyttötavat muuttuivat radikaalisti elementtirakentamiseen siirtymisen myötä. Kooltaan pienien, rakennusrungosta ulkonevien parvekkeiden sijaan alettiin tehdä suuria sisäänvedettyjä parvekerivistöjä.

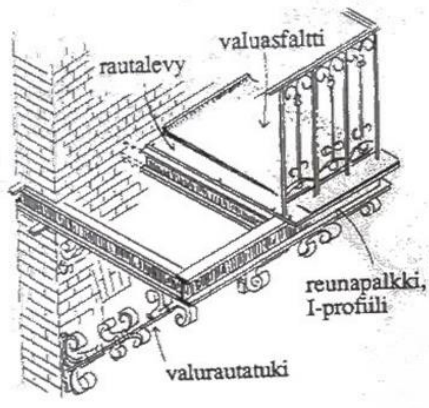
Koska parveke on rakennuksen yksityiskohta ja täysin sidoksissa kunkin aikakauden rakennustaiteellisiin ja -tekniisiin toteutustapoihin sekä ihanteisiin ja ilmiöihin, on oleellista selvittää aihetta laajemmasta näkökulmasta käsin. Käyn tässä luvussa läpi suomalaisen arkkitehtuurin ja parvekkeen ajallisen kehityksen, aina 1800-luvun lopulta 1960-luvun loppuun saakka, keskittyen kuitenkin tutkielmani aikarajauksen piiriin, eli 1940–1960-lukuihin.

2.1 Parvekkeet osana funktionalismin hygieenisyyden tavoittelua

Monikerroksiset asuintalot alkoivat yleistyä Suomen suurimmissa kaupungeissa 1800-luvun loppupuolella. Kerrostalojen yleistyminen loi pohjaa parvekerakentamisen kehitykselle.²⁷ Huoneistokohtaiset parvekkeet olivat 1800-luvun lopussa ja vielä 1900-luvun alussa harvinaisia. Yleensä parveke, jos sellainen rakennukseen oltiin sijoitettu, sijaitsi keskeisellä paikalla rakennuksen kadunpuoleista julkisivua, toimien lähinnä julkisivun koriste-elementtinä. Julkisivun jäsentelystä, koristeista ja yksityiskohdista pystyi päättämään rakennuksen sisätilojen arvohierarkiaa – usein parveke sijoitettiin rakennuksen arvokkaimpana pidettyyn kerrokseen, ja näin arvostettujen edustushuoneiden sijainti oli nähtävissä jo rakennuksen ulkopuolelta käsin. Tämä oli ns. ”sisältä ulos” suunniteltua, joka muutti aiempaa sisä- ja ulkotilojen suhdetta ja häivytti niiden välistä jyrkkää

²⁷ Neuvonen 2006, 12–15, 23.

rajausta. 1880–1890-lukujen parvekkeet sijaitsivat joko rakennuksen katujulkisivun keskellä tai kulmissa ja niissä oli useimmiten balusterikaide.²⁸

1800–1900-luvun parvekerakenne. (Stenudd 1989, 128.)

Julkisivun yksittäisten edustusparvekkeiden lisäksi jo 1800-luvulla kerrostalojen sisäpihan puolelle rakennettiin asuinhuoneistojen yhteisiä puhdistusparvekkeita, joiden tarkoitus oli helpottaa taloudenhoitoa. Puhdistusparvekkeita oli aluksi harvassa, ja ne sijoitettiin usein keittiön portaan yhteyteen, jotta palvelusväki pystyi käyttämään niitä huomaamattomasti ja isäntäväkeä häiritsemättä. Kuitenkin melko pian, jo 1900-luvun alussa, puhdistusparvekkeita alettiin rakentaa jokaiselle porrastasanteelle.²⁹

²⁸ Saarikangas 2002, 148; Neuvonen 2006, 28.

²⁹ Neuvonen, Mäkiö, Malinen 2002, 75–77.

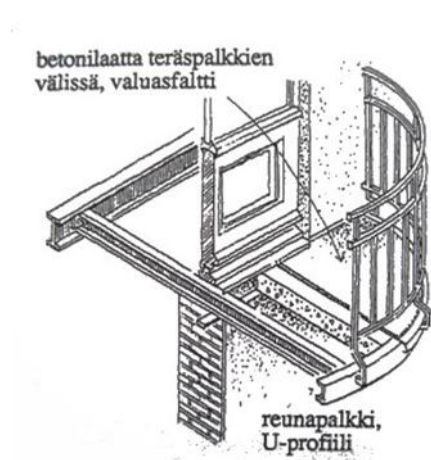
Vas. Tyypillinen 1900-luvun alun parveke toimi lähinnä julkisivun koriste-elementtinä. Kristiinankatu 1, Turku (1909).

Oik. 1930 valmistuneen asuinkerrostalon ainoat parvekkeet ovat sisäpuoleiset puhdistusparvekkeet. Kauppakatu 17, Jyväskylä/arkkitehti Kerttu Tamminen.

Jugend-rakennusten tyypillisin parvekekaidemateriaali oli mustaksi maalattu takorautatanko tai rautaputki. Rautapeltikoristeiden lisäksi myös kuparipakotuksin tehtyjä koristeita käytettiin. 1910-luvulla huoneistokohtaiset parvekkeet rakennettiin lähes yksinomaan alempien kerrosten erkereiden päälle.³⁰ Parvekkeet ovat tyypillinen osa jugend-rakennusten julkisivuja, joita koristeltiin parvekkeiden lisäksi erilaisin ulokkein ja tornein. Parvekkeita saattoi olla aikakauden rakennuksissa runsaasti, mutta niitä ei kuitenkaan järjestelmällisesti liitetty jokaisen asuinhuoneiston yhteyteen. Kyse oli lähinnä julkisivun koristelusta ja parvekkeiden käyttämisestä sommitteluelementteinä. Parvekkeita sijoitettiin erityisesti korostamaan rakennusten kulmamassoja. Aikakauden parvekkeet kannatettiin yleensä valurautapalkein, jotka upotettiin ulkoseinämuuraukseen. Kooltaan pienempien, syvyydeltään noin 800mm parvekkeiden palkit upotettiin pelkästään seinärakenteeseen. Suurempien noin 1200mm syvien parvekkeiden rakennetta vahvistettiin vinotukien avulla. Vinotuet valmistettiin valuraudasta, kuten myös parve-

³⁰ Neuvonen 2006, 25, 28.

ketaso, joka oli useimmiten palkkien päälle asennettu valurautalevy. Valurautalevyrakenteen ohella käytettiin palkkien väliin valittua betonia, joka pinnoitettiin valuasfaltilla.³¹

1910–1930-luvuille tyypillinen parveke. (Stenudd 1989, 128.)

Pelkistettyjen 1920-luvun klassististen rakennusten julkisivuihin ei usein parvekkeita rakennettu. Jos parvekkeita käytettiin, ne sijoitettiin keskeisille paikoille ja ne toimivat yhä edelleen julkisivun koriste-elementteinä. Vaikka asuntokohtaisia parvekkeita ei juurikaan rakennettu, tuuletusparvekkeita tehtiin järjestelmällisesti sisäpuoleisille julkisivuille. Parvekkeiden kannattimina käytettiin edelleen teräspalkkeja. Rakenne kuitenkin muuttui hieman edellisestä vuosikymmenestä. Nyt oli tyypillistä viedä palkkien toiset päät muuratun ulkoseinän läpi, ja ankkuroida ne välipohjaan. Näkyviin jäävä parvekkeen reunapalkki tehtiin I-profiiliteräksestä ja myöhemmässä vaiheessa U-profiiliteräksestä. Palkkien väliin valettiin parvekelaatta, jonka vedeneristykseen käytettiin valuasfalttia. Kaidemateriaalit pysyivät jugend-rakennuksista tuttuina valurautakaiteina. Kaiderakente kiinnitettiin useimmiten parvekelaatan reunapalkin ulkosivulle.³²

Keski-Euroopasta rantautui Suomeen uusi tapa suunnitella kaupunkialueita 1920- ja 1930-lukujen vaihteessa. Tällöin korostuivat pyrkimykset avoimesta, luonnonläheisestä ja valoisasta kaupungista. Avaruus, vihreys, hygieenisuus ja valoisuus olivat keskeisessä asemassa suunnittelua.³³ Näihin tarpeisiin vastasivat kapearunkoinen 3–4-kerroksinen lamellitalo ja vapaasti seisova pistetalo, jotka muodostuivat helposti tuulettuvina aikakauden rakennussuunnittelun ihanteiksi. Rakennukset pyrittiin sijoittamaan suotuisasti

³¹ Heikkilä 1996, 50–51.

³² Heikkilä 1996, 55.

³³ Standertskjöld 2008, 16–18.

ilmansuuntiin nähden. Näin pyrittiin saavuttamaan suurin hyöty asuntoihin kohdistuvasta auringonvalosta. Umpikorttelit unohdettiin ja rakennukset aseteltiin yhdensuuntaisiksi ryhmiksi, ja rakennusten korkeuden ja välimatkan suhde määräytyi valokulman perusteella.³⁴

Samoihin aikoihin myös aikaisempi katu- ja pihajulkisivujen välinen selkeä kahtiajako poistui. Aiemmin sisäpuoleinen julkisivu oli ollut kadunpuolta alempiarvoisessa asemassa; pihanpuolen pintakäsittelyyn käytettiin halvempia materiaaleja eikä julkisivuja koristeltu kadunpuoleisen julkisivun tapaan. Kun ilmastisesti sijoitellut rakennukset tulivat kauttaaltaan näkyviksi, tuli myös niiden julkisivujen olla kauttaaltaan samanarvoisia.³⁵ Näin myös vaihtoehdot asuntokohtaisten parvekkeiden sijoituspaikoiksi lisääntyivät.

Funktionalistinen suuntaus, eli funkis, sai alkusysäyksen taloudellisesta lamasta, joka osaltaan johti julkisivujen pelkistymiseen. Huono taloudellinen tilanne pakotti suunnittelijat karsimaan rakennuksista kaiken turhan ja ylimääräisen. Säästämiseen pyrittiin erilaisilla keinoilla ja muun muassa korvaavia ja edullisempia rakennusmateriaaleja ja niiden käyttötapoja kehiteltiin ahkerasti. Lisäksi kerros- ja huonekorkeutta laskettiin, koska jokainen tiilivarvi lisäsi rakennuskustannuksia. Matalammat talot tulivat halvemmiksi rakentaa. Pula-ajan säästötavoitteiden lisäksi funktionalismin kehitys liittyi laajaan, vahvasti tulevaisuuteen ja modernismiin painottuvaan yhteiskunnalliseen murrokseen. Taiteellisen näkemyksen esiintuonnin sijaan rakennussuunnittelun keskiössä oli käytännön ongelmien ratkaisuun pyrkiminen. Rakennuksista suunniteltiin ennen kaikkea toimivia kokonaisuuksia. Suunnittelussa oli vahvasti läsnä ajatus sisä- ja ulkotilojen yhteydestä; jos sisätilat toimivat omassa tarkoituksessaan, myös julkisivut muodostuvat luonnostaan kauniiksi ilman turhia ylimääräisiä koristeluja. Nämä funktionalismin teoriat tulivat nopeasti tutuiksi myös 1920-luvun Suomessa, mutta taloudellisen laman vuoksi ensimmäiset suunnitelmat toteutuivat käytännössä vasta vuosikymmenen lopussa Turun alueelle; ensimmäisiä funktionalistisia rakennuksia olivat Alvar Aallon suunnittelemat Turun Sanomien toimitalo (1929) ja Paimion parantola (1933).³⁶

Arkkitehtien uudet ilmavan avoimet kaupunkisuunnitelmat jäivät usein toteutumatta vielä 1930-luvulla. Ensimmäinen avoimeen rakennustapaan perustuva asuinalue,

³⁴ Heikkilä 1996, 55.

³⁵ Neuvonen 2006, 54.

³⁶ Standertskjöld 2008, 20–23; Neuvonen 2006, 52.

Olympiakylä, valmistui Helsinkiin vasta vuosina 1938–1948. Olympiakylä toimi esikuvana suomalaiselle tulevaisuuden suunnittelulle ja rakentamiselle.³⁷ Jyväskylässä avoimeen rakennustapaan perustuvaa funktionalistista asuntoaluetta edustaa Rautpohjaan vuosina 1938–1939 valmistuneet neljätoista Valtion tykkitehtaan asuntoalueen lamellikerrostaloa, jotka muodostavat Suomen laajimman Helsingin ulkopuolelle rakennetun funktionalistisen kokonaisuuden.³⁸

Suomalainen kaupunkisuunnittelu muuttui yhä tieteellisemmäksi ja tilastoihin ja laskelmiin perustuvaksi 1930-luvulla. Suunnittelussa otettiin huomioon esimerkiksi syntyvyyden ja kuolleisuuden tilastoja³⁹, joilla perusteltiin puhtauden ja raittiin ilman merkitystä rakennussuunnittelussa. Vaikka julkinen rakentaminen oli itsenäistymisen jälkeen niukkaa, satsattiin 1930-luvulla kansanterveyteen muun muassa rakentamalla runsaasti sairaaloita. Keskeisenä kysymyksenä oli tuberkuloosin hoito ja sen vaatimat parantolarakennukset parvekkeineen. Tuberkuloosia pidettiin puutteellisista asuinoloista johtuvana kansantautina. 1920–1930-lukujen vaihteessa myös rakennussuunnittelu otettiin keuhkotaudin parantamisen apuvälineeksi. Modernin arkkitehtuurin ihanteet sopivatkin tarkoitukseen hyvin, koska lääketieteen silloisen uskomuksen mukaan ilmanlaatu, valoisuus ja hygieenisuus olivat avainasemassa tuberkuloosi-hoidon onnistumisessa. Auringonsäteiden tiedettiin pystyvän tuhoamaan tuberkuloosibasilleja, mistä syystä keuhkotautipotilaita hoidettiin makuuttamalla heitä ulkona, esimerkiksi parvekkeella.⁴⁰

Modernin aikakauden muuttuneet käsitykset ympäristön ja hygienian vaikutuksesta ihmisiin ja terveyteen, vaikuttivat vahvasti asuntojen sisätilojen suunnittelun lisäksi parvekkeiden yleistymiseen. Koska asuntojen tuuletusmahdollisuuksia, valoisuutta ja puhtautta pidettiin erityisen tärkeänä, 1930-luvulla asuinrakennusten perusmuodoksi vakiintui kapearunkoinen lamellitalo, joka runkosyvyytensä ansiosta loi mahdollisuuden koko asunnon valoisuudelle ja tehokkaalle tuuletukselle. Terveiden tavoittelu oli perusteena myös silloin, kun asuinrakennuksiin alettiin laajamittaisesti rakentaa asuntokoh-
taisia parvekkeita, koska niiden avulla tuotiin raikas ulkoilma sisälle jokaiseen asuinhuoneistoon.⁴¹ Lisäksi parveke antoi jokaiselle asukkaalle tasavertaisen mahdollisuuden hengittää raikkaassa ulkoilmassa riittävän usein. Raitis ilma, auringonvalo ja yhteys

³⁷ Standertskjöld 2008, 16–18.

³⁸ Jäppinen 2005, 215.

³⁹ Standertskjöld 2008, 16–18.

⁴⁰ Heikkilä 1996, 58.

⁴¹ Standertskjöld 2008, 30.

luontoon ja ympäristöön nousivat vahvasti esiin aikakauden rakennussuunnittelussa, jonka pyrkimyksenä oli hygieenisten ja rationaalisten asuntojen suunnittelu. Parvekkeet ja terassit muodostuivat modernin arkkitehtuurin tunnusmerkiksi, jonka taustalla vaikutti ajatus asunnoista raitisilmaisina, valoisina ”parantoloina”.⁴²

Parvekerakentaminen yleistyi Suomessa 1930-luvun aikana, mutta vasta vuoden 1939 Arkkitehtilehdessä esitellyissä rakennuksissa ne olivat vakiinnuttaneet paikkansa suomalaisessa asuinrakentamisessa. Lehdessä ei juurikaan annettu perusteita parvekkeiden rakentamiselle eikä parvekkeisiin liittyviä kirjoituksia ole julkaistu. Tämä on yllättävää, koska muuten asuntosuunnittelun ja rakentamisen kehitystä seurattiin ja siitä keskusteltiin aktiivisesti. Vaikuttaisi siltä, että parvekkeet otettiin ulkomaailta tulleen mallin mukaan käyttöön suomalaisessa asuntosuunnittelussa ilman sen suurempaa pohdintaa. Parvekkeiden yleistymiseen vaikutti todennäköisesti myös se, että ne eivät yleistyessään olleet kokonaan uusi keksintö, vaan parvekkeet olivat olleet osa kerrostalorakentamista jo usean vuosikymmenen ajan, tosin huomattavasti pienemmässä mittakaavassa.⁴³

Hygieenisyyden ja valon ihannoiti vaikutti myös aikakauden rakennusten julkisivuväriytykseen, joka oli usein hohtavan valkoiseksi rapattu sileä pinta. Valkoisen lisäksi ulko-seiniin käytettiin vaalean vihertävän, kellertävän ja harmaan sävyjä. Vaaleisiin pintoihin yhdistettiin modernin taidesuunnan, neoplastismin, periaatteiden mukaisesti voimakkaita päävärejä esimerkiksi maalaamalla parvekekaiteet kirkkaan sinisiksi tai punaisiksi.⁴⁴

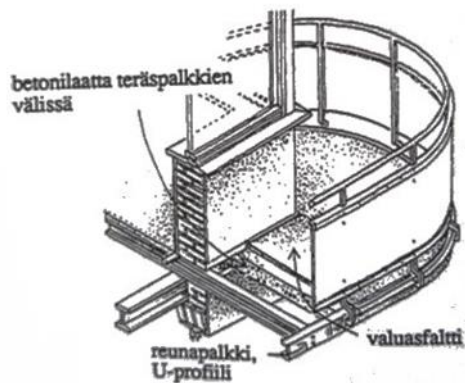
Parvekkeiden muotoiluun, materiaaleihin ja väriytykseen kiinnitettiin funktionalismin aikana erityisen paljon huomiota. Myös parvekkeiden suhde muuhun rakennusmassaan oli tarkkaan harkittua. Parvekemallit olivat keveitä, teräspalkein kannatettuja ulokkeita. Betonista valettu parvekelaatta valettiin U-teräspalkkien väliin. Vedeneristeenä käytettiin yleensä kermieristystä. Kaiteet olivat usein teräsrunkoisia ja peltiverhoiltuja. Pelti oli joko tasaista tai pienipoimuista. Joskus käytettiin teräspalkkirakenteista pinnakaidetta, jonka taustalle asennettiin kirkkaan värinen markiisikangas. Myös umpeen muurattuja kaiteita rakennettiin. Usein parvekkeisiin liitettiin esimerkiksi kiinteä kukkalaatikko. 1930-luvun funktisparvekkeet olivat usein päädyistään puolipyöreitä, ja niitä koristivat

⁴² Saarikangas 2002, 178.

⁴³ Heikkilä 1994, 64–65.

⁴⁴ Standertskjöld 2008, 34.

tarkkaan harkitut ja huolella työstetyt yksityiskohdat. Parvekekaiteiden koristuksilla ja linjoilla tavoiteltiin aikakaudelle tyypillistä vaakakorostusta.⁴⁵

Tyypillinen 1930-luvun parvekeratkaisu. (Stenudd 1989, 128.)

Rakennustekniikat, -materiaalit ja -suunnittelu kehittyivät ja arkkitehdit olivat innokkaita soveltamaan teknisiä uutuuksia suunnitelmissaan 1930-luvulla. Kotimaisia tuotteita suositettiin, mikä olikin järkevää pula-aikana. Erilaisia materiaaleja kehitettiin jatkuvasti ja niitä esiteltiin suosituissa rakennusainenäyttelyissä. Myös betonin käytössä otettiin merkittäviä edistysaskeleita 1930-luvulla. Arkkitehdit, rakennusinsinöörit ja puusepät yhdessä kehittivät materiaalin käyttöä, ja sen seurauksena betonista alettiin vähitellen oppia rakentamaan yhä monimutkaisempia rakennusosia, kuten esimerkiksi ajalle tyypillisiä lippakattoja ja rakennusrungosta ulkonevia parvekerakenteita.⁴⁶

Sisäpihan puoleiset puhdistusparvekkeet Hämäläisen funktionalistista tyyliä edustavassa asuinkerrostalossa. Parvekkeissa rakennusajankohdalle tyypilliset teräspeltikaiteet. Vapaudenkatu 79 (1940).

⁴⁵ Heikkilä 1996, 65.

⁴⁶ Standertskjöld 2008, 44.

1930-luvun lopulla jäykkä funktionalismi alkoi vähitellen väistyä ja vapaamuotoisempi arkkitehtuurisuuntaus sai jalansijaa. Vuosikymmenen lopulla julkisivuja alettiin jälleen koristella hillitysti. Myös parvekkeisiin ja kaiteisiin lisättiin koristeellisia yksityiskohtia. Funktionalismille tyypilliset tasakatot väistyivät pitkäpäristäisten satula-, pulpetti- ja aumakattojen tieltä osin myös vallitsevan bitumin puutteen johdosta. Myös lasista oli pulaa, mikä osaltaan pakotti luopumaan linjakkaista funktionalismille tyypillisistä nauhaikkunoista ja pienentämään ikkuna-aukon kokoa. Materiaalipula yhdessä heränneen romantiikan kaipuun kanssa edesauttoi luonnonmateriaalien käytön yleistymistä 1940-luvulle tultaessa.⁴⁷

2.2 Jälleenrakennuskauden materiaalipulan ja säännöstelyn vaikutus parvekerakentamiseen

Vuosina 1939–1945 käyty toinen maailmansota vaikutti merkittävästi Suomen rakentamiseen aina 1950-luvun alkuun asti. Myös Suomen ja Neuvostoliiton välillä käydyt talvi- ja jatkosodat vaikuttivat Suomen silloiseen rakentamiseen ja nykyisen kaupunkikuvan muotoutumiseen. Sotien aikana rakentamisen tahti putosi ennätysmäisen alhaiseksi ja niiden aikana tuhoutui yli 100 000 rakennusta. Lisäksi sodassa menetettiin useita merkittäviä teollisuusalueita Neuvostoliitolle. Rauhansopimuksen (1947) allekirjoittamisen jälkeen Suomi joutui maksamaan Neuvostoliitolle sotakorvauksia, jotka kävivät kalliiksi muutenkin jälleenrakennuspaineiden alaiselle maalle. Sodassa vaurioituneet, tuhoutuneet ja Neuvostoliitolle menetetyt rakennukset ja teollisuuslaitokset tuli korjata tai rakentaa kokonaan uudestaan. Korjaustöiden lisäksi uusia asuntoja tarvittiin kipeästi Karjalasta muuttaneiden 430 000 evakon asuttamiseen. Lisäksi vuosina 1945–1954 väestönkasvu oli maassamme poikkeuksellisen voimakasta, mikä lisäsi asuntotarvetta entisestään.⁴⁸

Materiaalipula ja rakentamisen tarve olivat huutavat. Rakennusmateriaalien säännöstely alkoi vuosikymmenen alussa ja se vaikeutti rakentamista ja rakennustekniikan kehittymistä. Säännöstelyn kohteena olivat muun muassa sementti, betoni, teräs, bitumi,

⁴⁷ Standertskjöld 2008, 70–71.

⁴⁸ Standertskjöld 2008, 78; Neuvonen 2006, 84.

kattohuopa, lasi ja tiili. Materiaalipulasta johtuen käytettiin runsaasti erilaisia korvikemateriaaleja ja kierrätettiin vanhoja rakennusosia. Säännöstely jatkui vuoteen 1952 asti.⁴⁹ Materiaalipulasta huolimatta rakentamisen tahti oli kiivas ja arkkitehtien työnkuva muuttui kovista paineista ja materiaalipulasta johtuen. Aikaisemmin suunnittelun keskiössä olleet kerrostalojen sijoitteluun liittyneet ongelmat unohdettiin, ja keskityttiin suunnittelemaan ja rakentamaan edullisia ja nopeasti pystytettäviä puutaloja.⁵⁰ Pula-aikaa seurannut esiteollisen rakentamisen aikakausi oli aluillaan, ja teollisesti tuotetut rakennustavat ja -osat alkoivat yhdistyä perinteiseen käsityöhön.

Edullisen ja nopeatahtisen rakentamisen edistämiseksi alettiin rakentamista standardisoida ja ohjeistaa sekä valmistaa teollisesti sarjatyönä erilaisia rakennusosia. Standardisointiin oltiin pyritty jo 1910-luvulta lähtien, mutta käytännössä toiminta pääsi alkuun vasta vuonna 1942, jolloin perustettiin standardisoimislaitos Suomen Arkkitehtiliiton jälleenrakennustoimiston (nyk. Rakennustietosäätiö) yhteyteen.⁵¹

Näihin aikoihin suunniteltiin muun muassa tyyppitalo, jolla oli merkittävä asema maamme jälleenrakennuksessa. Nämä ns. rintamamiestalot suunniteltiin niin, että sellaisen pystyi piirustusten avulla rakentamaan tavallinen perheenisä hartiapankkivoimin. Talon rakentamiseen tarvittavat materiaalit olivat edullisia ja helposti saatavilla lähiympäristöstä. Jälleenrakennuskauden tyyppitaloja rakennettiin runsaasti maaseudulle, mutta ne muodostivat myös kaupunkeihin kokonaisia uusia kaupunginosia. Sotien jälkeen Suomeen rakennettiin noin 75 000 rintamamiestaloa.⁵²

Sodassa tuhoutuneiden alueiden jälleenrakennuksen lisäksi arkkitehteja työllisti jo olemassa olevien kaupunkialueiden laajeneminen. 1940-luvun lopulla alettiin arkkitehti Otto-livari Meurmanin aloitteesta puhua asumalähiöistä. Lähiöt sijoitettiin 1940–1950-luvuilla kallioiseen metsäympäristöön, mistä johtuen niitä alettiin kutsua metsäkaupungeiksi. Metsäkaupunkien rakennusten sijoittelu oli funktionalismin ihanteiden mukaisesti hyvin väljää ja maaston muotoja mukailevaa. Ilmansuunnilla oli suuri merkitys ra-

⁴⁹ Neuvonen 2006, 84.

⁵⁰ Standertskjöld 2008, 60–63, 94.

⁵¹ Standertskjöld 2008, 71, 96–97.

⁵² Standertskjöld 2008, 80.

kennusten sijoitteluun myös 1940-luvulla. Kerrostalot olivat 1930-luvun mallin mukaisesti kapearunkoisia lamellitaloja, joista jouduttiin huonon taloudellisen tilanteen ja materiaalipulan vuoksi jättämään usein pois parvekkeet ja erkkerit.⁵³

Esimerkkinä aikakauden parvekkeettomasta kerrostalorakentamisesta mainittakoon Matti Hämäläisen suunnittelema Pitkätien ja Ahdinkadun kuuden kerrostalon kokonaisuus (1946), joka on rakennettu täysin ilman parvekkeita. Myös omakotitalojen parvekkeiden rakentamista säännösteltiin; vuonna 1944 annettujen ohjeiden mukaan omakotitaloihin ei saanut rakentaa parvekkeita, ulokkeita tai saunoja.⁵⁴

Pitkätien 3–9 ja Ahdinkatu 8–10 (1946). Parvekerakentamista rajoitettiin materiaalien säännöstelystä johtuen.

Parvekkeiden säännöstelyyn vaikutti erityisesti pula teräksestä. Teräspula vaikutti myös siihen, että parvekkeiden teräksestä valetut reunapalkit korvattiin kokonaan betonisilla parvekelaatoilla. Kannattajina käytettiin yleisesti koko 1940–1950-lukujen ajan käytöstä poistettua ratakiskoa. Ratakiskoa käytettiin sekä ulokeparvekkeissa että sisäänvedetyissä parvekkeissa. Parvekelaattojen raudoituksessa käytettiin myös pyöröterästä sekä 1950-luvun alusta alkaen harjaterästä. Raudoitetun betonilaatan päälle tuli bitumieristys sekä valettu pintalaatta.⁵⁵

Huoneistokohtaiset parvekkeet alkoivat jälleen yleistyä materiaalipulan hellitettyä vuosikymmenen loppupuolella.⁵⁶ Tällöin parvekkeiden pyöröteräskaiteiden koristeluilla ha-

⁵³ Standertskjöld 2008, 66–67, 81–82.

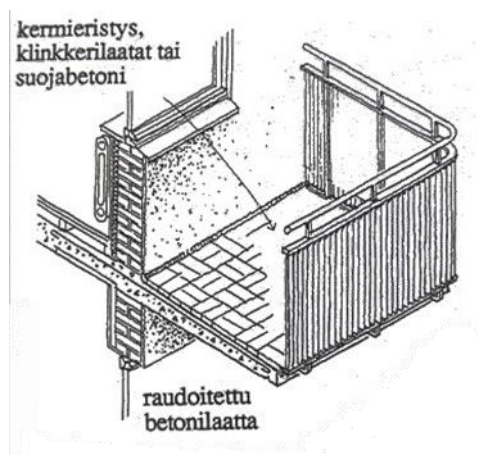
⁵⁴ Standertskjöld 2008, 96.

⁵⁵ Heikkilä 1996, 77.

⁵⁶ Heikkilä 1996, 270.

ettiin kaivattua vaihtelua rakennusten pelkistettyihin julkisivuihin. Parvekkeita rakennettiin runsaasti, koska Aravatalojen vaatimusten mukaan huoneistokohtainen parveke tuli rakentaa jokaiseen huoneistoon, lukuun ottamatta yksiöitä, joihin parvekkeen rakentaminen oli kielletty.⁵⁷ Vuonna 1949 perustettu Valtion asuntotuotantotoimikunta (ARAVA) vaikutti merkittävästi asuntorakentamisen kehitykseen. Alussa ARAVA:n tehtävät painottuivat valtion rahoitustuen hoitamiseen, mutta pian se osallistui myös asuntojen suunnittelun ja rakentamisen ohjaukseen.⁵⁸

1940- ja 1950-luvun parvekesuunnittelulla pyrittiin ennen kaikkea käytännöllisyyteen. Parvekkeet aseteltiin ja muotoiltiin siten, että ne eivät esimerkiksi varjostaneet alakerran ikkunoita. Tästä johtuen parvekkeet sijoitettiin usein niin, että niiden taustalla oli umpinainen seinäpinta ikkunan sijaan. Parvekkeiden muotoiluun kiinnitettiin erityistä huomiota ja yksityiskohdat olivat tärkeitä ja huolellisesti toteutettuja. Kaiteissa yleisimpiä materiaaleja olivat edelleen poimutettu tai sileä teräslevy tai teräksinen pinnakaide.⁵⁹

1940–1950-luvuille tyypillinen parvekeratkaisu. (Stenudd 1989, 129.)

Jo 1930-luvun lopulla alkunsa saanut luonnonmukaisuus oli vahvasti läsnä kerrostalojen pintamateriaalivalinnoissa. Luonnonmateriaaleja käytettiin, ja ennen sotaa ihannoidut funktionalismin suorat linjat vaihtuivat maanläheisiin muotoihin ja pintoihin, jotka loivat osaltaan rakennuksiin kaivattua lämpöä ja kodikkuutta. Julkisivujen tyypillisiä materiaaleja olivat erilaiset puupinnat ja luonnonkivet, erityisesti liuskekiviä käytet-

⁵⁷ Standertskjöld 2008, 84.

⁵⁸ Heikkilä 1996, 68.

⁵⁹ Heikkilä 1996, 77.

tiin runsaasti rakennusten sisä- ja ulkopuolisilla pinnoilla. Tämä romanttinen orgaanisen arkkitehtuurin suuntaus sai alkunsa sodan aikana ja sen seurauksena. Sodanaikaiset olosuhteet pakottivat ihmiset hygieenisistä ja virtaviivaisista kaupunkikodeistaan rintamalla luonnonmateriaaleista kyhättyihin ja väliaikaisiksi tarkoitettuihin rakennuksiin. Sodan päätyttyä niissä vietetty aika jätti jälkeensä pysyvän muutoksen ihmisten ja arkkitehtien ajatusmaailmaan. Suunnittelupöydillä alettiin piirtää luontoon mukautuvia, korsuarkkitehtuurista vaikutteita saaneita asuinrakennuksia. Lisäksi 1940-luvulla keksitty tuberkuloosirokotus vapautti arkkitehtuurin aiemmin vallinneelta hygieenisyyden tavoittelulta.⁶⁰

Orgaaninen arkkitehtuuri ei kuitenkaan syrjäyttänyt täysin aiemmin vallinneita funktionalistisia ihanteita ja 1930-luvun modernistista arkkitehtuuria, vaan nämä kaksi suuntausta sulautuivat yhteen ja loivat 1950-luvulla huippunsa saavuttaneen, suomalaisen suunnittelun tavaramerkiksi muodostuneen tyyliuunnan, jonka yksi olennainen osa on aikakaudelle tyypilliset pienet, rakennusrungosta ulkonevat ja kevein kaideratkaisuin varustetut parvekkeet. 1940–1950-lukujen aikana alettiin kiinnittää enemmän huomiota asuntokohtaisiin ulko-oleskelumahdollisuuksiin ja Arkkitehtilehden julkaisujen perusteella voidaan todeta, että jo 1940-luvulla parveke oli omaksuttu täysin olennaiseksi osaksi kerrostaloasuntoa.⁶¹

Vuonna 1948 valmistuneen asuinkerrostalon (Heikinkatu 4, Jyväskylä) persoonallista ilmettä korostavat aikakaudelle tyypilliset, alkuperäisinä säilyneet materiaalit. Osittain rungonsisäisten parvekkeiden etupaneeli on klinkkeriverhoiltu ja molemmissa sivuissa on metallikaiteet. Parvekekaiteen yläreunassa on koristeellisin metallikiinnikkein asennettu jalopuukaide. Rakennuksen molemmissa päädyissä on kattoterassit.

⁶⁰ Standertskjöld 2008, 68–70, 88.

⁶¹ Heikkilä 1996, 68, 70.

2.3 Parveke jokaiseen kerrostaloasuntoon

Kerrostalojen ulkonäkö muuttui 1950-luvun puolivälissä. Muutos johtui muun muassa lisääntyneestä parvekkeiden määrästä sekä huonekorkeuden madaltumisesta, mikä oli nähtävissä julkisivuissa muun muassa ikkunamallin muutoksena. Kerrostalojen huonekorkeutta määrittävät määräykset muuttuivat vuonna 1953, jonka seurauksena myös ikkunamuoto muuttui vähitellen neliömäisestä matalaan ja leveään malliin, ja lopulta vuosikymmenen lopussa jälleen yleistyneisiin 1930-luvulta tuttuihin nauhaikkunoihin. Huonekorkeuden madaltuminen oli yhteydessä helposti läpituuletettavien, runkosyvyydeltään kapeiden lamellitalojen ja parvekkeiden yleistymiseen; koska huoneistoihin saatiin ilmaa tuulettamalla, korkeaa huonekorkeutta ei enää pidetty tärkeänä hyvälaatuisen sisäilman tekijänä.⁶²

Parvekkeet olivat vielä 1940-luvulla pienikokoisia ulokeparvekkeita, mutta myös muut rakenteelliset ratkaisut yleistyivät 1950-luvun aikana. Sisäänvedetty parveke, ranskalainen parveke sekä maahan perustettu parveketorni olivat aikakauden uutuuksia.⁶³ Parvekkeiden käyttö lisääntyi ja niiden kokoon alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota. Parvekeratkaisut kehittyivät toiminnallisesti ja laadullisesti koko 1950-luvun ajan, parvekkeiden koko kasvoi ja niistä tuli aiempaa käytännöllisempiä. 1950-luvulle tultaessa parveketta pidettiin jo välttämättömänä osana suurikokoista perheasuntoa, mutta pienasuntojen parvekkeiden tarpeellisuus kyseenalaistettiin yhä edelleen. Arkkitehdit kuitenkin kannattivat sinnikkäästi parvekkeiden rakentamista jokaiseen kerrostaloasuntoon, huoneiston koosta riippumatta. 1950-luvun alussa parvekkeettoman kerrostalon rakentaminen vaati toteutuakseen vahvat perustelut.⁶⁴ Arava-ohjeet sallivat parvekkeiden rakentamisen myös yksiöihin vuodesta 1968 alkaen⁶⁵ ja vuodesta 1977 alkaen jokaiseen asuntoon vaadittiin parveke tai terassi.⁶⁶

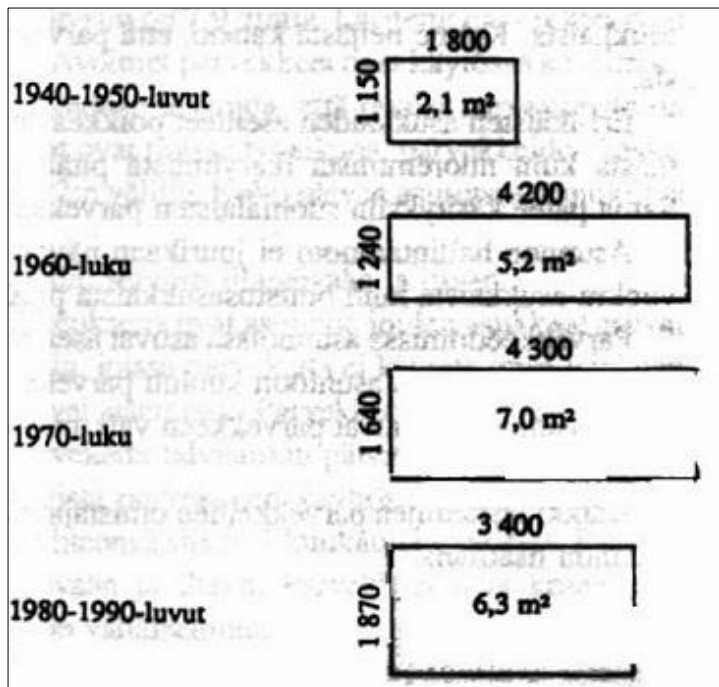
⁶² Heikkilä 1996, 70.

⁶³ Heikkilä 1996, 77.

⁶⁴ Heikkilä 1996, 70, 77.

⁶⁵ Neuvonen 2006, 173.

⁶⁶ Neuvonen 2015, 51.

Parvekkeiden keskimääräiset koot eri aikakausina. (Halkola, Sundström, Ranki 2007, 3.)

1950-luvun arkkitehdit olivat taitavia yhdistelemään kansainväliseen moderniin tyyliin paikallisia yksityiskohtia ja piirteitä. Suunnittelussa korostui yksilöllisyys ja arkkitehdeilla oli paineita keksiä jatkuvasti jotain uutta ja erityistä. Yksilöllinen suunnitteluote näkyi myös huoneistojen pohjaratkaisuissa. Rakennuksista saatettiin suunnitella jopa tähden muotoisia tai kaarevia kokonaisuuksia. Myös vaihtelevilla rakennuskorkeuksilla, kerros-luvuilla ja usealla eri julkisivumateriaalilla luotiin yksilöllistä ilmettä.⁶⁷ Parvekkeiden avulla tämä yksilöllinen ilme oli helposti saavutettavissa. Parvekkeet luovat rakennusmassaan helposti kerroksellisuutta ja ne antavat mahdollisuuden käyttää julkisivussa useita toisistaan poikkeavia materiaaleja.⁶⁸ Koska 1950-luvun rakentaminen tapahtui vielä pääosin paikallaan rakentamalla, se antoi mahdollisuuden suunnitelmien muutoksiin ja persoonallisten ratkaisujen tekemiseen vielä työmaalla rakentamisen edetessä. Kuitenkin katse oli suunnattu jo tulevaisuuteen, kun rakennusosien sarjatuotanto kehittyi ja elementtirakentaminen alkoi yleistyä.⁶⁹

1950-luku oli uusien rakennusteknisten innovaatioiden aikaa. Betonielementtirakentaminen oli yksi uutuuksista, joiden käyttöä kehitettiin. Elementtirakentamiseen pyrittiin, koska se nopeutti ja helpotti rakentamista huomattavasti. Lisäksi se oli samoista syistä

⁶⁷ Standertskjöld 2008, 122–123, 130.

⁶⁸ Heikkilä 1996, 271.

⁶⁹ Neuvonen 2006, 97.

edullisempi tapa rakentaa. Betonisia seinäelementtejä ei vielä valmistettu teollisesti sarjatuotantona 1950-luvulla, mutta vuosikymmenen lopussa rakennustyömailla valmistettiin ns. sandwich-ruutuelementtejä. Ensimmäinen sandwich-ruutuelementeistä rakennettu asuinkerrostalo valmistui Helsinkiin vuonna 1958.⁷⁰ Betonielementtirakenteita ihannoitiin ja vaikka rakennus ei elementtirunkoinen ollutkaan, rapattuihin julkisivuihin tehtiin usein ruutuelementtejä jäljittelevä ruuturappaus.⁷¹ Esimerkkinä Matti Hämäläisen tuotannon joukosta mainitsen Yliopistonkatu 42 (1962) ja Ahdinkatu 26 (1961) asuinkerrostalot, joiden molempien julkisivuissa on käytetty vaakalinjaisia ruuturappauskenttiä. Vuosikymmenen puolivälissä betoni korvasi lopullisesti tiilen kerrostalojen runkomateriaalina. Betonin käyttö rakenteissa eteni vaiheittain aina tiilirungon rinnalle valetusta teräsbetoniseinästä eri tekniikoin työmailla valettuihin versioihin. Lopulta esivalmisteisia elementtejä alettiin valmistaa teollisesti ja ne kuljetettiin suoraan tehtailta työmaille.⁷²

Parvekkeiden teräsrunkojen verhousmateriaalina oli usein poimupelti tai asbestisementtilevy, mutta myös lautaverhousta käytettiin. Julkisivut rapattiin runkomateriaalista riippumatta lähes poikkeuksetta. Rappaus koristeltiin usein harjalla tai roiske-rappauksella. Rapattuja pintoja elävöitettiin yhdistelemällä niihin erilaisia tiili- klinkkeri-, poimupelti- tai puupintoja. Liikerakennusten pinnoissa materiaalivalikoima oli laajempi ja aikakaudelle tyypillisesti uutuuksia testattiin ahkerasti. Erilaiset julkisivulevyt tulivat markkinoille 1950-luvulla, jolloin liikerakennuksia saatettiin verhota esimerkiksi metallilevyillä ja läpivärjättyillä lasilevyillä.⁷³ Myös asuinkerrostalojen julkisivuja alettiin verhoilla levyillä, joiden materiaalina oli muun muassa alumiini, kupari, asbestisementti tai teräs.

Esimerkkinä tästä aikakaudelle tyypillisestä kokeellisesta materiaalien käytöstä mainitsen tutkimusalueeni ulkopuolelle rajautuneen Matti Hämäläisen suunnitteleman ns. Alumiinitalon (1956) Jyväskylän Kauppakadulla. Väinönkadun ja Kauppakadun kulmaukseen sijoittuva liikerakennus on kokonaisuudessaan päällystetty pystyprofiloidulla alumiinilevyillä. Tasakattoisen rakennuksen katon reunassa on ajalle tyypilliset metallikaiteet, jotka muodostavat kattoterassin.⁷⁴

⁷⁰ Neuvonen 2006, 84.

⁷¹ Neuvonen 2006, 97.

⁷² Standertskjöld 2008, 138, 146–148.

⁷³ Standertskjöld 2008, 136–138.

⁷⁴ KSM, KIOSKI-inventointitietokanta

2.4 Ulosvedetystä sisäänvedettyyn – Elementtiteollisuuden vaikutus parvekkeisiin

Suomalainen yhteiskunta alkoi muuttua hyvinvointivaltioksi 1960-luvulla. Teollisuus kehittyi, ja koneet korvasivat ihmistyövoimaa maaseuduilla, minkä seurauksena alkoi kiihtyä kaupungistumisen aika. Koska maaseuduilta kaupunkiin muuttaville tuli rakentaa nopeasti ja edullisesti suuria määriä asuntoja, rakennettiin entistä suurempia kerrostaloja. Ne vaativat tilaa, joten tehokkaan rakentamisen lopputuloksena syntyi uusia lähiöitä, joita alettiin rakentaa nopealla tahdilla. Edellisellä vuosikymmenellä alkunsa saanut betonielementtirakentaminen jatkoi kehitystään koko 1960-luvun, saavuttaen huippunsa 1970-luvun suurelementtituotannossa. Työmailla valetuista elementeistä luovuttiin täysin 1960-luvun aikana ja osat alettiin valmistaa betonielementtitehtaissa, joita rakennusyritykset perustivat valtateiden varsille liikenneyhteyksiltään parhaille paikoille.⁷⁵

Kerrostalotuotannon keskeisin pyrkimys oli nopeus ja tehokkuus. Siihen pyrittiin monin keinoin, kuten muun muassa teollisella sarjatuotannolla ja standardisoinnilla. Arkkitehtien merkitys rakennussuunnittelussa muuttui, kun kerrostaloja tuotettiin liukuhihnalta. Aikakauden rakennukset muistuttivat hyvin paljon toinen toistaan eikä rakennusten ulkonäöstä juurikaan piitattu. Rakennusliikkeillä oli hallussaan Arava-ohjeiden mukaisesti suunniteltuja mallilamelleja, joita yhdistämällä kunkin kohteen tarpeen mukainen määrä, saatiin aikaiseiksi nopeasti rakennus ilman arkkitehtiakin.⁷⁶

Rakennustekniikan kehittyessä pystyttiin valmistamaan yhä monimutkaisempia rakennelmia ja rakenneosia. Vuosikymmen oli betonirakentamisen kulta-aikaa. Valettua betonipintaa ei aina peitetty tai edes käsitelty, vaan se jätettiin näkyviin, jolloin se toimi aikakaudelle tyypillisenä arkkitehtonisena yksityiskohtana. Asuinrakennusten tavoin myös julkiset rakennukset olivat kooltaan huomattavasti edellistä vuosikymmentä suurempia. Ajalle tyypillisiä arkkitehtuurikilpailuja järjestettiin 1960-luvulla erityisen paljon.⁷⁷

⁷⁵ Standertskjöld 2011, 14–17, 42.

⁷⁶ Neuvonen 2006, 142–143.

⁷⁷ Standertskjöld 2011, 18–20, 24.

Aikakauden rakennussuunnittelussa pyrittiin äärimmilleen pelkistettyyn tyyliin ja arkkitehtien ihanteena oli seinä- ja ikkunapintaa nauhamaisesti vuorottelevat julkisivut. Julkisivuista muodostui kahden raidan muodostamia pintajärjestelmiä, kun nauhaikkuna syrjäytti lopulta klassisen aukkojulkisivun. Nauhajulkisivujen graafiseen ilmeeseen ja sitä vahvistamaan sopivat hyvin sisäänvedetyt parvekerivistöt, jotka varjoiheen vain vahvistivat rakennusten reliefimäisyyttä. Ilmettä pyrittiin korostamaan luomalla voimakkaita varjoja esimerkiksi tummentamalla ikkunalaseja.⁷⁸ Taloudellisista syistä aikakauden parvekkeet olivat syvyydeltään pieniä.⁷⁹

Nauhaikkunat eivät kuitenkaan soveltuneet tehokkaaseen elementtirakentamiseen, koska ne vaativat liikaa käsityötä rakennustyömailla. Rakennusliikkeet painostivat suunnittelijat takaisin edellisiltä vuosikymmeniltä tuttujen aukkojulkisivujen käyttöön. Nauhaikkunoista luopumista perusteltiin myös niiden suurella koolla, joka tuhlassi energiaa pienikokoisia ikkunoita enemmän. Ruutuelementtirakentamiseen paremmin sopivat aukkojulkisivut olivat kuitenkin arkkitehtien mielestä paluu menneisyyteen ja edellisille vuosikymmenille. Myös sisäänvedetyt parvekkeet joutuivat väistymään uuden tehokkaan elementtitekniikan tieltä, koska niitäkin pidettiin elementtitekniikkaan soveltumattomuuden lisäksi kalliina rakenneratkaisuina. Uuteen rakentamistapaan soveltuivat paremmin rakennusrungon ulkopuolelle sijoitettavat erilliset parveketornit, jotka seisoivat omien pieliseiniensä varassa. Elementtirakenteiset parvekkeet olivat pinta-alaltaan ja syvyydeltään suurempia kuin kapeat sisäänvedetyt parvekkeet.⁸⁰

Lopulta parvekkeiden koettiin häiritsevän aikakauden pelkistetyn puhdasta julkisivusommittelua, jonka keskeisimpänä tavoitteena pidettiin eheyttä. Uusi teollinen valmistustapa ja parvekkeiden suomat mahdollisuudet käyttää kokeellisesti uusia materiaaleja pitivät kuitenkin yllä arkkitehtien mielenkiintoa parvekesuunnittelua kohtaan. Usein parvekejulkisivu sijoitettiin rakennuksen pihan puolelle, jotta katujulkisivu voitaisiin säilyttää mahdollisimman pelkistettynä ja eheänä, ilman kokonaisuutta häiritseviä parveke-elementtejä.⁸¹

⁷⁸ Heikkilä 1996, 81.

⁷⁹ Heikkilä 1996, 270.

⁸⁰ Heikkilä 1996, 81.

⁸¹ Heikkilä 1996, 83–84.

Edellisen vuosikymmenen tavoin julkisivuissa käytettiin 1960-luvun alkupuolella erilaisia levyjä, puhtaaksimuurattua tiiltä ja erilaisia rappauspintoja. Rakennustekniikka kehittyi, ja vuosikymmenen puolivälin paikkeilla julkisivumateriaalina yleistyi huoltovapaa pesubetoni, joka syrjäytti harjatut ja maalatut betonipinnat.⁸² Aikakaudelle tyypilliset parvekekaiteet valmistettiin betonista, asbestisementtilevystä, teräksestä tai akryylista.⁸³

Vellamonkatu 4 (1967). Kadunpuoleiset, muuratuin kaitein varustetut parvekerivistöt ovat aikakaudelle tyypillinen ratkaisu.

Rasikatu 1 (1966). Hämmäläisen suunnitteleman elementtitalon parvekenauhojen kaidemateriaalina on valkea Minerit-levy. Huoneistojen välinen pilari on päällystetty tammisäleiköllä. (JyMa)

⁸² Heikkilä 1996, 81.

⁸³ Standertskjöld 2011, 34, 38.

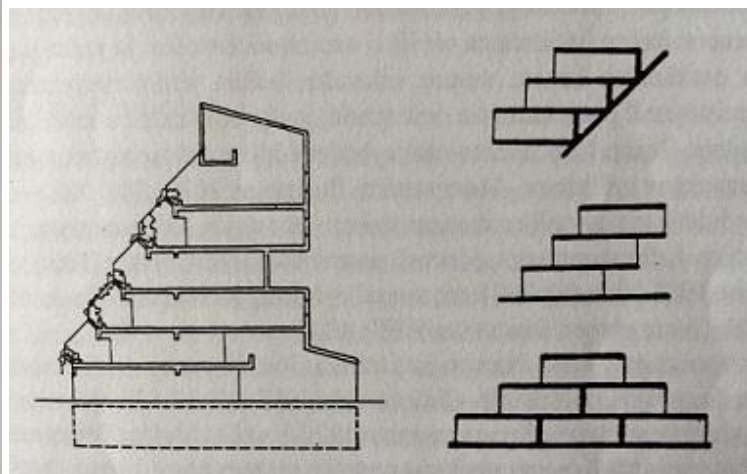
2.5 Kerrostalo- ja parveketyypit

Suomalainen kerrostalo on perinteisesti suhteellisen matala, usein kerroksia on 3–4.⁸⁴ Kerrostalot voidaan runkoratkaisunsa perusteella jakaa lamelli-, piste-, käytävä- ja terassitaloiksi. Pistetalon runko muodostuu yhdestä elementistä ja rakennuksessa on vain yksi porraskäytävä, yleensä rungon keskiosaan sijoitettuna. Lamelli- eli kaitiotalo on yleisin kerrostalotyyppimme. Lamellitalot muodostuvat useasta vierekkäin asetetusta lamellista ja niissä on useita vierekkäisiä porraskäytäviä. Käytävä- eli luhtitalon käytävä voi sijoittua joko rakennusrungon sivulle tai keskelle. Sivukäytävätalon käytävä sijoitetaan rakennuksen ulkopuolelle, jolloin huoneistokohtaisten parvekkeiden ainoaksi sijoituspaikaksi jää rakennuksen vastakkainen puoli. Keskikäytävätalot ovat yleensä asuntolatyypisiä kohteita ja suhteellisen harvinaisia kerrostalotyyppinä Suomessa. Terassitalot muodostavat oman ryhmänsä ja ne antavat nimensäkin mukaisesti mahdollisuuden suurempaan asuntokohtaiseen ulkotilaan kuin muut kerrostalotyyppit.⁸⁵

Vas. Yleisimmät kerrostalotyyppit (Neuvonen 2006, 8.)

Alh. Terassitalo (Heikkilä 1994, 35.)

⁸⁴ Neuvonen 2006, 6.

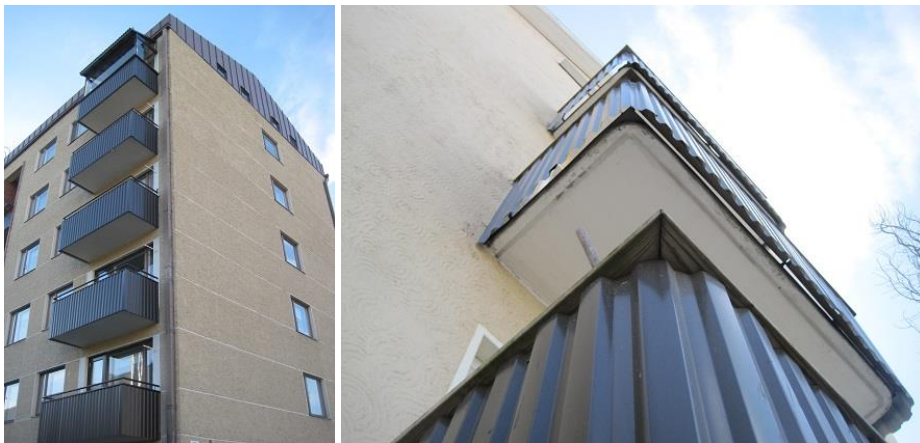
⁸⁵ Heikkilä 1994, 31–35.

Suomessa on vuosien 1880–2000 aikana rakennettu yli 50 000 kerrostaloa, joissa on yhteensä lähes 1 200 000 huoneistoa. Helsinki on Suomen, mutta myös kerrostalojen, pääkaupunki; siellä sijaitsee yli neljäsosa koko maan kerrostaloasunnoista. Muut maamme suurimmista kaupungeista, Tampere, Turku, Espoo ja Vantaa tulevat perässä laajojen kerrostaloalueidensa kanssa. Suomen kerrostaloasunnoista yli 60 prosenttia on valmistunut vuoden 1970 jälkeisenä aikana. Ennen vuotta 1940 valmistuneiden asuntojen määrä on vähäinen, niitä on alle 10 prosenttia koko kerrostalokannasta.⁸⁶ Kerrostalot voidaan jakaa omistussuhteidensa perusteella asunto-osakeyhtiöihin ja kiinteistöyhtiöihin.⁸⁷

Kielitoimiston mukaan parveke on *”kaiteellinen ulkotasanne, johon johtaa ovi rakennuksen sisältä”*.⁸⁸ Parvekkeet sijaitsevat aina maanpinnan yläpuolella, maanpinnan tasossa olevat kaitein rajatut tilat ovat terasseja. Kaiteet ovat olennainen osa parvekkeiden visuaalisuuden ja toiminnallisuuden määrittelyä. Jotta parveke säilyttää sille ominaiset piirteensä, mahdollisten parvekelasitusten täytyy olla helposti avattavia ja poistettavia.⁸⁹

Parveketyypit voidaan jakaa neljään pääryhmään:⁹⁰

1. Rungon ulkopuoliset parvekkeet/Ulosvedetty parveke

⁸⁶ Neuvonen 2006, 6.

⁸⁷ Heikkilä 1994, 31–36.

⁸⁸ Kielitoimiston sanakirja, kielitoimistonsanakirja.fi www-sivut.

⁸⁹ Heikkilä 1994, 19.

⁹⁰ Heikkilä 1996, 20–21.

2. Osittain rungon sisäiset parvekkeet

3. Kokonaan rungon sisään sijoitetut parvekkeet/Sisäänvedetty parveke

4. Kulmaparvekkeet

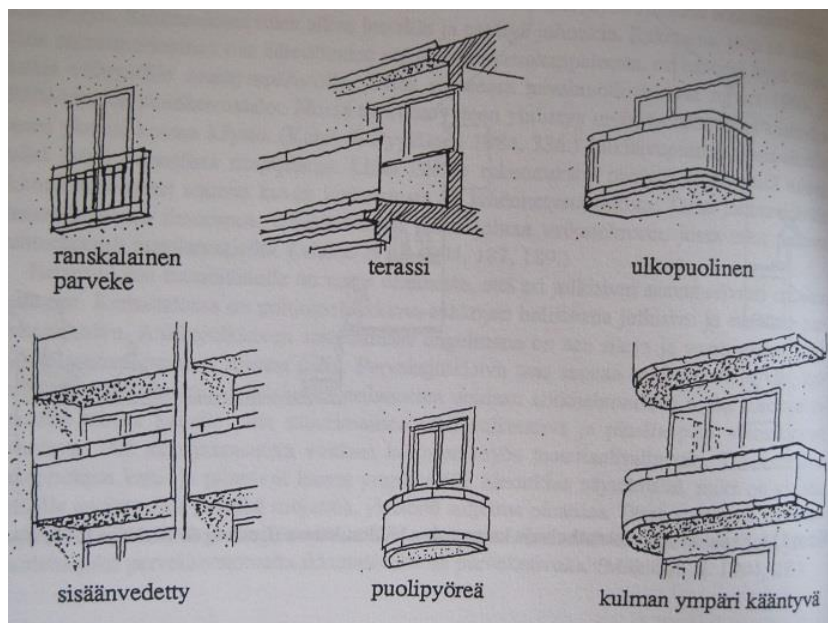
Pääryhmien lisäksi parvekkeiksi luokitellaan

5. ranskalaiset parvekkeet

6. kattoterassit

Parvekeratkaisuja kerrostalon julkisivussa (Stenudd 1989, 127).

3 PARVEKKEET KORJAUSRAKENTAMISEN KOHTEENA

Ennen 1960-luvulla yleistynyttä elementtirakentamista parvekkeet olivat lähes poikkeuksetta betonilaattarakenteisia. Nykyisin niiden vauriot ovat yleisiä ja ne aiheutuvat useimmiten puutteellisesta vedenpoistosta johtuen. Joskus parvekkeen kallistukset saattavat olla riittämättömät tai vesi on ohjattu valumaan virheellisesti parvekelaatan yli. Eri syistä syntyneiden halkeamien sekä pinnoitteiden vaurioiden kautta kosteus pääsee imeytymään rakenteeseen aiheuttaen vaurion laajenemisen ja etenemisen. Betonin pakkausrapautuma on tyypillinen vaurio, mikä syntyy veden jäätyessä betonin huokosrakenteen sisällä. Lisäksi mekaaniset kuormitukset, betonin viruma ja kutistuma sekä korrosio aiheuttavat betonirakenteisten parvekkeiden vaurioita.⁹¹

Parvekekorjaukset voidaan suorittaa kohteesta ja tavoitellusta lopputuloksesta riippuen eriasteisina. Se kuinka laajana ja perusteellisina korjaukset suoritetaan, vaikuttaa oleellisesti parvekkeiden ominaisuuksiin, käyttömukavuuteen ja rakennuksen julkisivun visuaaliseen ilmeeseen. Parvekekorjauksia suoritetaan joko kokonaan omana korjausprosessinaan tai muun julkisivukorjaushankkeen yhteydessä.

Tässä tutkielmassa parvekkeiden korjaustavat on jaoteltu niiden laajuuden mukaan kolmeen myöhemmin tarkemmin esiteltävään pääryhmään:

⁹¹ Hotari 2012, 29–38.

1. Säilyttävä korjaus
2. Verhoukcorjaus
3. Kokonaan tai osittain uusiminen

Korjaustavan valintaan vaikuttaa ennen kaikkea parvekerakenteen tai rakenneosan vauriot ja niiden laajuus. Pelkkä silmämääräinen tarkastelu ei riitä, kun tutkitaan parvekerakenteen kuntoa päätöksenteon pohjaksi. Kunnan selvittäminen etenee kolmessa vaiheessa:⁹²

1. Kuntoarvio: Silmämääräinen tarkastelu, jonka perusteella luodaan korjausohjelma.
2. Kuntotutkimus: Parvekkeen betonirakenteiden kunnan tutkimus eri menetelmin. Paikallistetaan vauriot sekä niiden laajuus. Tarkastellaan parvekkeen teknillistä toimivuutta. Tutkitaan teräskorroosion mahdollisuus. Betonin lujuustutkimus veto- ja puristuskokeilla sekä kimmovasaralla. Kuntotutkimus toimii tietopohjana, kun päätetään parvekekorjauksen laajuudesta ja menetelmistä.
3. Työnaikaiset vauriot: Kuntotutkimuksen perusteella ei saavuteta täydellistä tietoa parvekerakenteen kunnosta, vaan todellinen tilanne paljastuu aina työmaalla projektin edetessä.

Korjaustavan ja -laajuuden valintaan vaikuttavat useat tekijät. Rakennuksen kokonaiskunto määrittelee sen, kuinka mittaville korjaustoimenpiteille on tarvetta. Jos rakennuksesta on pidetty hyvää huolta ja tarpeellisista kunnostus- ja huoltotoimenpiteistä on huolehdittu asianmukaisesti ja ajoissa, ei rakennus välttämättä tarvitse iästään huolimatta suurta, kokonaisvaltaista peruskorjausta, missä uusitaan samaan aikaan kaikki rakennusosat ja -tekniikka. Tällaisessa tilanteessa saattaisi usein riittää pelkkä hienovarainen huoltotoimenpide tai tarkkaan harkitut pienet asumismukavuutta tai turvallisuutta lisäävät ratkaisut, kuten esimerkiksi huolellisesti suunniteltu parvekelasitus tai kaiderakenteen korotus alkuperäiseen tyyliin ja rakenteeseen mukautuvalla tavalla. Kuitenkin todellisuudessa rakennuksiin tehdään usein muutoksia ja kunnostuksia, vaikka niitä ei

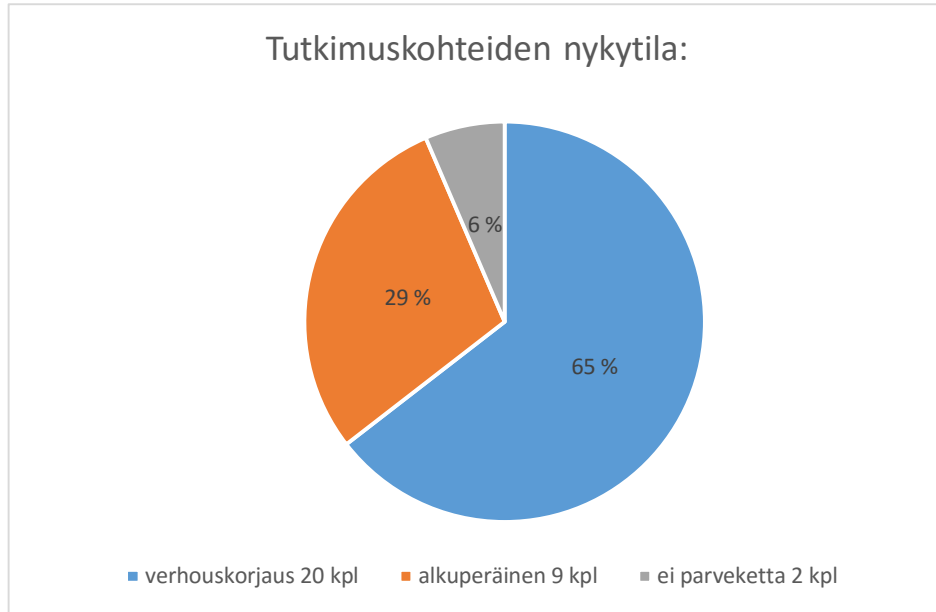
⁹² Hotari 2012, 41–42.

välttämättä tarvittaisi niiden huonosta kunnosta tai puutteellisuudesta johtuen. Taustalla voi olla halu modernisoida rakennus ja saattaa se näin vastaamaan nykyajan vaatimustasoa ja ihanteita.

Nykypäivänä yleisen ajattelutavan mukaan rakennus on tullut tietyn iän saavutettuaan ns. peruskorjausikään. Kun peruskorjausta aletaan suunnitella, pidetään usein järkevänä uusia kaikki mahdollinen samaan aikaan. Tavoitteena on saattaa rakennus teknikaltaan ja ulkoiselta olemukseltaan kokonaisvaltaisesti nykyajan vaatimustasolle, ja samalla jopa parempaan kuntoon mitä se edes valmistuessaan on ollut. Nämä rakennuksiin kohdistuvat operaatiot pitävät sisällään muun muassa linjasaneeraukset, sähkötyöt, lämpörappaukset, ikkunoiden ja parvekkeiden uusimiset ja materiaali muutokset, sekä usein myös julkisivuväriytyksen muuttamisen kokonaan tai osittain nykymuodin mukaiseksi.

Pelkän modernisoinninhalun lisäksi suunnittelijan ja rakennuttajan toiminnan taustalla vaikuttavat määräykset ja rakentamisen tavat, jotka on suunniteltu ja määritelty ainoastaan uudisrakentamisen näkökulmasta. Niitä on vaikeaa ja joskus jopa mahdotonta soveltaa vanhemman rakennuskannan tarpeisiin. Usein myös koko kunnostusprojektin kulkua leimaa ajatus siitä, että uusi on aina parempi kuin vanha. Usein kuitenkin kohteen valmistumisajankohtana tehdyt ratkaisut ja materiaalit toimivat parhaiten yhä edelleen ja ne myös istuvat ajattomasti rakennuksen julkisivuun. Uudisrakentamiseen ja rajuihin saneerauksiin tottuneiden suunnittelijoiden on joskus vaikea huomata ja tunnistaa vanhojen alkuperäisten rakennusosien mahdollisuuksia.

Esittelen tässä luvussa Matti Hämäläisen suunnittelemat asuinkerrostalot, jotka olen valinnut yksityiskohtaisen tarkastelun kohteiksi niissä suoritettujen eriateisten parvekekorjausten perusteella. Harkinnanvaraisesti valikoitujen tapaustutkimuskohteiden avulla pyrin tuomaan esiin korjaustavan valinnan vaikutuksen lopputulokseen, erityisesti rakennussuojelun ja säilyttävän korjausrakentamisen näkökulmasta. Kohteiden valinnalla olen pyrkinyt kokoamaan tutkimusaineiston, joka tuo selkeästi esiin eriateisten muutosten vaikutukset kohteiden rakennustaiteellisiin arvoihin. Toisaalta joukossa on myös alkuperäisenä säilyneitä kohteita, joiden tarkoituksena on tuoda ajatukseni alkuperäisyyden säilyttämisen puolesta konkretian tasolle.

3.1 Säilyttävä korjaus

Parvekkeiden säilyttävissä korjauksissa parvekkeen ominaisuuksia tai ulkonäköä ei muuteta olennaisesti. Säilyttävät korjaukset voidaan jakaa yhä edelleen kahteen pääryhmään; pinnoitus- ja paikkauskorjauksiin sekä valukorjauksiin. Pinnoituskorjauksessa parvekerakenne pysyy ennallaan, mutta mahdolliset vauriokohdat pyritään korjaamaan paikkaamalla ja/tai pinnoittamalla rakenne uudelleen. Kaiteiden pinnoitusmenetelmänä käytetään yleensä maalausta. Parvekelaatan pinnoituksena käytetään vedeneristystä. Pinnoituskorjaukset voidaan jaotella huoltomaalaukseen, suojaavaan pinnoitukseen ja perusteelliseen pinnoitus- ja paikkauskorjaukseen.⁹³

Valukorjaukset kohdistuvat useimmiten parvekelaattaan, jonka betoniosia korjataan tai sen ominaisuuksia uusitaan eri valutekniikoin. Valukorjaukset ovat pääsääntöisesti raskaampi korjautapa kuin pinnoitekorjaukset, mutta myös niitä voidaan käyttää pienemässä mittakaavassa paikkauskorjauksiin. Valukorjaukset jaotellaan vauriokohtien uusimiseen, parvekkeen muodon (esim. kaatokorjaukset) tai koon muuttamiseen valamalla ja ruiskubetonointiin.⁹⁴ Ruiskubetonointi on menetelmä, jota käytetään, kun vauriot ovat laajalla alueella. Vaurioina tyypillisimmät ovat pakkasrapautuminen ja korroo-

⁹³ Haukijärvi 2005, 5.

⁹⁴ Haukijärvi 2005, 5.

sio. Parvekkeiden kohdalla ruiskubetonointi tulee yleensä kyseeseen silloin, kun parvekelaatan raudoitus on hyvin lähellä pintaa. Ongelmana parvekerakenteen ruiskubetonoinnin käytössä on toimenpiteen myötä lisäytyvä paino, mikä on otettava huomioon korjaustapaa suunniteltaessa.⁹⁵

Säilyttävän korjausrakentamisen periaatteita kuvataan *Kerrostalon julkisivukorjaus. Julkisivun ominaispiirteet ja korjaustavan valinta*-julkaisussa (2009)⁹⁶ näin:

Korjaukset on suositeltavaa toteuttaa säilyttävän tai sopeutuen uudistavan korjauksen menetelmin:

- *alkuperäisten rakennusosien säilyttäminen ja korjaaminen on ensisijainen vaihtoehto*
- *mikäli rakennusosia joudutaan uusimaan, on pyrittävä noudattamaan alkuperäiselle rakentamisajankohdalle tyypillisiä materiaaleja, pintakäsittelyjä ja työtapoja*
- *muutokset ja lisäykset pyritään sovittamaan luontevasti alkuperäiseen ulkoasuun.*

Nykypäivän vaatimustason saavuttaminen säilyttävän korjausrakentamisen periaatteita ja työtapoja noudattaen vaatii onnistuakseen huolellista ja perusteellista suunnittelua sekä erityisen tarkkaa valmistautumista. Saneeraavaan korjaustapaan perustuviin menetelmiin verrattuna säilyttävässä korjausrakentamisessa tulee ottaa huomioon asuminen- ja korjaustarpeiden lisäksi suojelunäkökohdat. Lisäksi säilyttävään korjausrakentamiseen liittyvät yleensä käsityöhön perustuvat työtavat ja materiaalituntemus, jotka vaativat suunnittelijalta ja työntekijöiltä erityisosaamista. Tietotaidon lisäksi tärkein ominaisuus on kuitenkin suojelumyönteinen asenne.

Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna oleellista säilyttävän korjausrakentamisen toteuttamiselle ja onnistumiselle on jatkuva seuranta. Ihanteellista olisi pyrkiä tilaan, jossa koko

⁹⁵ Hotari 2012, 45.

⁹⁶ Neuvonen 2009, 22.

rakennusta huolletaan ja ylläpidetään säännöllisesti. Näin luodaan rakennukselle mahdollisuus välttää raskaat korjaustoimenpiteet tai ainakin siirtää ne kauemmaksi tulevaisuuteen.

*Tapiola, vanhojen asuntoalueiden korjauksen ja hoidon suuntaviivat.*⁹⁷ yleisohjeen (2006) mukaan säilyttävän korjausrakentamisen pääperiaatteet ovat:

- *Säilyttävä korjaaminen edellyttää erityistä suunnittelua, ammattitaitoa ja asennetta sekä vanhan rakennustavan ja -tekniikan hallintaa.*
- *Rakennuksen ja ulkoalueiden alkuperäiset ominaispiirteet säilytetään.*
- *Vanhoja rakenteita ja rakenneratkaisuja ei yleensä tule muuttaa, vaan johdonmukaisesti hyödyntää. Vain huonokuntoinen tai kiistattoman huono tekninen ratkaisu voidaan korvata uudella.*
- *Vanhojen ja uusien materiaalien yhdistäminen on vaativa suunnittelutehtävä.*
- *Korjausratkaisujen onnistuminen varmistetaan parhaiten mallitöillä ja niiden tarkastuksilla.*
- *Vanhaan rakennuskantaan ei aina tarvitse soveltaa nykyisiä, uudisrakentamista koskevia rakentamismääräyksiä. Rakennuksen terveellisyyden ja turvallisuuden edellytyksistä ei kuitenkaan voida poiketa.*

Ongelmia vanhemman rakennuskannan korjausten toteuttamiseen ja suunnitteluun aiheuttavat nykyiset uudisrakentamista varten luodut säännöt ja määräykset, jotka eivät aina suoraan sovellu käytettäviksi kohteissa, joiden korjauksessa pyritään ottamaan huomioon myös suojelunäkökulmat. Uudet määräykset saattavat jopa pakottaa hylkäämään käytöstä vanhat ja hyvin toimivat rakenneosat, jotka tulee korvata uusilla nykymääräysten mukaisilla ratkaisuilla. Uudet ratkaisut harvoin kuitenkin mukautuvat sellaisenaan vanhan rakennuksen arkkitehtuuriin. Lisäksi ne saattavat aiheuttaa jopa aiemmin hyvin toimineen ja terveen rakennuksen kunnan heikentymistä.⁹⁸

Seuraavassa esittelen kaksi säilyttävän korjausrakentamisen menetelmin onnistuneesti kunnostettua esimerkkikohdetta Matti Hämäläisen tuotannon joukosta.

⁹⁷ Tapiola. Vanhojen asuntoalueiden korjauksen ja hoidon suuntaviivat, 2006.

⁹⁸ Lappalainen 2011, 7.

3.1.1 Vapaudenkatu 18

(179-1-5-7-1)

Rakennusvuosi: 1960

Parveketyyppi: Kulmaparveke/Sisäänvedetty parveke

Parvekemateriaali: Profiloitu alumiinilevy, käsitlemätön

Asuntokohtaisia parvekkeita: 60kpl

Puhdistusparvekkeita: 12kpl

Julkisivumateriaali: Punatiili/sileä rappauspinta

Kate: Saumapeltikate

KUVAUS:

Kolmelamellisen, viisikerroksisen asuinkerrostalon sijainti tontilla sivuttaissuunnassa, edustaa 1960-luvulla yleistynyttä avokorttelimuodon varhaisvaihetta. Julkisivun materiaalivaihtelut luovat raidallisen, vaakalinjoja vahvasti korostavan koristeaiheen. Julkisivussa on käytetty pääasiassa sileäksi muurattua punatiiltä ja sileää valkoiseksi maalattua rappauspintaa. Parvekkeiden verhouksena käytetty luonnonvärinen alumiiniprofiilipelti jatkaa valkoisten rappauskenttien muodostamia vaakalinjoja. Rakennuksen jokaisen kolmen porraskäytävän yhteyteen on sijoitettu neljä rakennusrungon sisälle upotettua puhdistusparveketta. Huoneistokohtaiset parvekkeet sijoittuvat rakennuksen kulmiin sekä pareittain porraskäytävien väliin. Rakennuksessa on vihreäksi maalattu saumapeltikatteinen pulpettikatto. Osa parvekkeista on lasitettu, mutta muuten rakennuksen julkisivu on säilynyt täysin alkuperäisessä asussaan.⁹⁹

⁹⁹ KSM, KIOSKI-inventointitietokanta.

MUUTOKSET:

Kerrostalon parvekkeita on lasitettu vaiheittain vuodesta 1992 alkaen, jolloin lasitukseen on haettu toimenpidelupaa.¹⁰⁰ Taloyhtiön puheenjohtaja kertoi toukokuussa 2016 käydyn puhelinkeskustelun aikana, että rakennuksen parvekkeita on kunnostettu säilyttävän korjausrakentamisen menetelmin muutamia vuosia sitten. Parvekkeiden kuntotutkimuksen perusteella oltiin päädytty ratkaisuun, missä muutamia profiilipellin vaurioituneita kohtia korjattiin paikkaamalla ne alkuperäisen kaltaisella materiaalilla. Samassa yhteydessä parvekelaattojen laatoitukset on uusittu. Taloyhtiön puheenjohtaja vaikutti tehtyyn ratkaisuun varsin tyytyväiseltä. Rakennuksen parvekkeisiin tai julkisivuihin kohdistuvia toimenpiteitä ei ole suunnitteilla.

Säilyttävän korjaustavan periaatteita noudattaen tehty vaurioituneen parvekkekaiteen kunnostus (Vapaudenkatu 18). Paikkakorjaus näkyy selvästi, mutta ei häiritsevästi.

¹⁰⁰ JRVA.

3.1.2 Minna Canthin katu 20

(179-5-66-2-1)

Rakennusvuosi: 1954

Parveketyyppi: Kulmaparveke/Sisäänvedetty puhdistusparveke

Parvekemateriaali: Roiskerappaus/Pyörörauta, laattarauta

Asuntokohtaisia parvekkeitä: 10kpl

Puhdistusparvekkeitä: 5kpl

Julkisivumateriaali: Roiskerappaus

Kate: Saumapeltikate

KUVAUS:

Roiskerapatun kuusikerroksisen asuinkerrostalon julkisivu on säilynyt kokonaisuudessaan lähes alkuperäisenä, lukuun ottamatta muuttunutta julkisivuväriä. Minna Canthinkadun yläpäähän sijoittuvan rakennus on osa kadunvarren muurimaista kerrostalorivistöä. Viereisellä tontilla sijaitsee niin ikään Matti Hämäläisen suunnittelema, vuonna 1939 valmistunut asuinkerrostalo.

Rakennuksen parvekkeet muodostavat julkisivuun näyttävän sommitelman yhdessä viereisten keittiö- ja ruokailutilojen yhteyteen sijoittuvien erkkereiden kanssa. Umpinaisten, rappauspinnalla olevien, ulosvedettyjen kulmaparvekkeiden

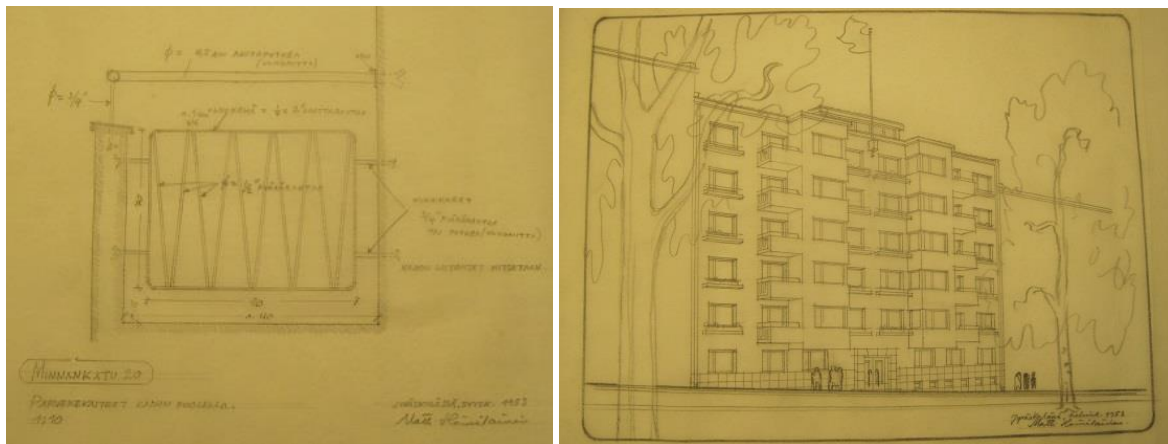
ulkoreunalla on 1/2" pyöröraudasta hitsatut keveät ja valmistumisajankohdalleen hyvin tyypilliset metallikaiteet. Kaiteiden ulkokehä on valmistettu 1/4" X 2" laattaraudasta. Koko parvekekaiderakenteen yläosaa reunustaa yhtenäinen rautaputkikaide.

Pihanpuolen puhdistusparvekkeet ovat porraskäytävän kohdalla, rakennusrungon keskikohdalla. Sisäänvedettyjen puhdistusparvekkeiden kaidemateriaali on pyörörauta.¹⁰¹

Rakennustyöselityksessä kerrotaan parvekerakenteiden olevan laattarakenteisia. Laatta on eristetty bitumihuovalla ja kahdella bitumisivellyllä, joka yhtyy galvanoidusta levystä tehtyyn reunalistaan. Pinnaksi on valettu betonilaatta.¹⁰²

MUUTOKSET:

Vähäiset rakennuksen parvekkeisiin kohdistuneet muutokset on suoritettu pääosin hienovaraisesti ja rakennuksen tyyliin sopivasti. Parvekkeiden rautakaiteen taakse sijoitettu maalattu metallilevy on myöhemmässä vaiheessa lisätty yksityiskohta. Levyn asentamisella on todennäköisesti pyritty parantamaan parvekkeiden yksityisyyttä ja turvallisuutta. Lisäksi vuosina 2009–2010 ylimmän kerroksen parvekkeisiin on lisätty sadeakatokset. Katokset ovat suhteellisen sirorakenteiset, mutta muuttavat silti olennaisesti rakennuksen julkisivua. Samaan aikaan katosten rakentamisen kanssa julkisivurappausta on kunnostettu ja julkisivuväritys on muutettu. Myös parvekelasitusten asentamista harkittiin, mutta niitä ei toteutettu.¹⁰³

Arkkitehdin alkuperäiset piirrokset. Vasemmalla detaljipiirros parvekkeen pinnakaiteesta. (JyMa)

¹⁰¹ KSM, KIOSKI-inventointitietokanta.

¹⁰² JRVA.

¹⁰³ KSM, KIOSKI-inventointitietokanta.

3.2 Verhouskorjaus

Verhouskorjaus on kunnostusmenetelmä, jossa vanhan rakenteen päälle kiinnitetään uusi verhousmateriaalina käytettävä julkisivulevy. Uusi verhousmateriaali voidaan asentaa joko parvekekaiteen ulkopuolelle tai ulko- ja sisäpuolelle. Parvekkeiden verhouskorjauksen yhteydessä ei käytetä lisälämmöneristystä, koska parvekkeet ovat kylmää tilaa. Uudet julkisivumateriaalit kiinnitetään useimmiten ruuvein, niitein tai liimaten. Uuden verhousmateriaalin ja sen kiinnitystavan valinnassa tulee ottaa huomioon kosteusrasitusten alentamiseen pyrkiminen. Uusi materiaali asennetaan siten, että rakenne on tuulettuva ja estää jatkossa kosteusvaurioiden syntyä. Verhouskorjaus sopii menetelmänä myös pitkälle vaurioituneisiin rakenteisiin. Esimerkiksi laajalti pakkasrapautuneet parvekkeet voidaan kunnostaa uusimalla verhousmateriaali, jos kantavuus on säilynyt riittävänä. Kuitenkin pakkasrapautuminen voi olla rajoittava tekijä uuden verhousmateriaalin kiinnitykselle. Verhousmateriaalin uusimisella voidaan vaikuttaa korroosion etenemisnopeuteen, mikä mahdollistaa verhouskorjauksen käyttämisen myös korroosiovaurioiden peittämiseen. Verhousmateriaalina käytetään erityyppisiä levyjä, esimerkiksi metalli-, kuitusementti-, komposiitti- ja korkeapainelaminaattilevyjä.¹⁰⁴

Tutkimuskohteena olevista rakennuksista suurimpaan osaan on tehty modernisoiva verhouskorjaus, jonka yhteydessä alkuperäinen parvekemateriaali on vaihdettu uuteen joko kokonaan erityyppiseen tai alkuperäistä mukailevaan verhousmateriaaliin. Tarkastelun kohteena olleista kolmestakymmenestä kahdesta kohteesta kahteenkymmeneen asuinkerrostaloon oli tehty verhouskorjaus. Osassa tähän lukuun sisältyvistä kohteista on sekä alkuperäisinä säilyneitä, että verhouskorjauksen kokeneita parvekkeita. Yleensä alkuperäisen materiaalinsa säilyttäneet parvekkeet olivat sisäpihalle sijoitettavia metallikaiteisia puhdistusparvekkeita rakennuksissa, joissa asuntokohtaisten parvekkeiden verhousmateriaali oli uusittu.

Vaikuttaisi siltä, että erityisesti profiilipellitykset ovat olleet useimmiten saneerauskohteina. Ainoastaan kolmessa tutkimuskohteessa on säilynyt alkuperäinen profiilipellitys. Osassa kohteista uusi profiilipelti on asennettu alkuperäisten metallipinnakaiteiden päälle. Valitsin tutkimuskohteiden joukosta kaksi Hämmäläisen suunnittelemaa rakennusta, joissa toteutuneet verhouskorjaukset esittelen tarkemmin.

¹⁰⁴ Haukijärvi 2005, 25–26.

3.2.1 Vaasankatu 25

(179-5-67-4-1)

Rakennusvuosi: 1957

Parveketyyppi: Kulmaparveke/Sisäänvedetty parveke/Osittain sisäänvedetty parveke

Parvekemateriaali: Profiilipelti

Asuntokohtaisia parvekkeita: 29kpl

Puhdistusparvekkeita: 1kpl

Julkisivumateriaali: Terastirappaus/Roiskerappaus

Kate: Saumapeltikate

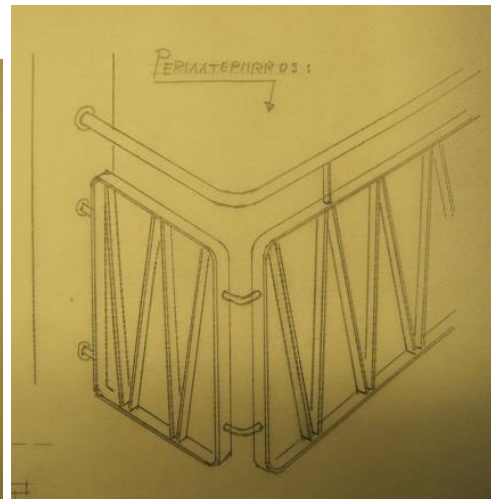
KUVAUS:

Vuonna 1957 valmistunut viisikerroksinen, yksiportainen asuinkerrostalo on osa Vaasankadun umpinaista asuinkerrostalojen muodostamaa rivistöä. Rakennuksen kadunpuoleisen julkisivun keskiosa parvekerivistöineen on rakennusrungosta ulostyöntynyt. Keskiosaa korostaa parvekkeiden lisäksi korkea, kiillotetulla graniitilla kehystetty sisäänkäynti sekä lipputanko ja katolla sijaitseva lapeikkuna. Rakennuksen kadunpuoleinen julkisivu on terastirappattu, sisäpihanpuoleinen julkisivu on roiskerappauspinnalla. Lukuun ottamatta parvekkeita, rakennus on säilynyt lähes täysin rakennusajankohtansa alkuperäisessä asussa.¹⁰⁵

Asuinkerrostalossa on kaksikymmentäyhdeksän asuntokohtaista parveketta. Kymmenen osittain rakennusrungon sisään vedettyä parveketta sijoittuu kadun puoleiselle julkisivulle. Sisäpihan yhdeksäntoista asuntokohtaista parveketta ovat sisäänvedettyjä. Lisäksi sisäpihan puolen ullakkokerroksessa on rakennusrungon keskelle sijoittuva sisäänvedetty puhdistusparveke. Puhdistusparvekkeen kaide on tehty samalla periaat-

¹⁰⁵ KSM, KIOSKI-inventointitietokanta.

teella muiden parvekekaiteiden kanssa, mutta se on varustettu käännettävillä vaatteidenpiiskaustelineillä. Parvekekaiteet ovat alkuperäisten piirustusten mukaan olleet metallipinnakaiteiset. Pinnakaiteen ulkokehä on ¼ X 1½” laattarautaa. Kehän sisäpuolen vinot pinnat ovat kapeampaa laattarautaa. Kaiteen yläosaa kiertää halkaisijaltaan 1½” rautaputki. Metalliosat on pohjustettu puhtaalla lyijymönjällä, minkä jälkeen ne on maalattu kahdesti vaaleanharmaalla öljymaalilla.

Rakennuksen alkuperäiset parvekekaiteet olivat rakennusajankohdalle tyypillisesti rautaputkirakenteiset. Verhouskorjauksen yhteydessä (1962) parvekekaiteeksi asennettiin alumiiniprofiilipellitys. Alkuperäinen kaidemateriaali on säilytetty pihanpuoleisessa ylimmän kerroksen tuuletusparvekkeessa sekä profiilipellitusten takana. (JyMa)

Risto Jokisen selvityksen (1995) mukaan kaiteet ovat olleet käsittelemätöntä profiilipeltiä. Keski-Suomen museon vuoden 2012 rakennusinventointitietojen perusteella rakennuksen parvekekaiteet ovat olleet valkoista profiilipeltiä. Museon inventointitiedoissa mainitaan myös, että rakennuksen julkisivu on säilynyt kohtalaisen alkuperäisenä, ja suurimmat muutokset koskevat parvekelasituksia, jotka on tehty pääosin alkuperäinen parvekerakenne säilyttäen.¹⁰⁶ Tämä ei kuitenkaan täysin pidä paikkaansa, vaan parvekkeet ovat kokeneet useita muutoksia valmistumisensa jälkeen. Viitteitä siitä, että profiilipelti ei ole rakennuksen alkuperäinen parvekemateriaali antoi muun muassa viereiselle tontille muutamaa vuotta myöhemmin (1965) valmistuneen rakennuksen julkisi-

¹⁰⁶ KSM, KIOSKI-inventointitietokanta.

vupiirroksiset, joissa oli nähtävissä osittain myös Vaasankatu 25 asuinkerrostalo metallipinnakaiteineen. Tästä päätellen oli todennäköistä, että rakennus on alun perin vastaanottanut Hämäläisen piirroksia ja metallikaiteet on toteutettu valmiiseen rakennukseen.

Pinnakaiteiden suojana on ensimmäisten vuosien ajan olleet tuulikankaiset markiisit, jotka on päätetty hankkia kaikkiin rakennuksen parvekkeisiin toukokuussa 1958 pidetyssä yhtiökokouksessa. Joulukuussa 1961 yhtiökokouksessa on päätetty irrottaa talon kaikkien parvekkeiden markiisit pesua varten. Markiisit oli tarkoitus asentaa takaisin keväällä. Tarvittaessa kankaat oli tarkoitus uusia, mitä silmälläpitäen päätettiin tiedustella hintoja valmiiksi eri urakoitsijoilta. Vuoden 1961 taloyhtiön toimintakertomuksesta ilmenee, että kuluneen vuoden aikana haalistuneet ja repeytyneet markiisit on poistettu ja niiden tilalle tullaan hankkimaan uudet parvekesuojat. Maaliskuussa 1962 pidetyn yhtiökokouksen pöytäkirjasta käy ilmi, että vuoden 1961 tilikauden tilivoitto on päätetty sijoittaa osinkojen jaon sijaan parvekemarkiisien ja ovien ja ikkunoiden korjaamiseen. Parvekesuojiksi on mitä ilmeisimmin valikoitunut uusien markiisikankaiden sijaan Jokisen selvityksessään (1995) mainitut käsittelemättömät alumiiniprofiilipellit, jotka on kirjattu maksetuksi kesäkuussa 1962.¹⁰⁷

Ensimmäinen ja samalla merkittävin parvekkeisiin kohdistunut muutostoimenpide on siis toteutettu jo vuonna 1962, vain neljä vuotta rakennuksen valmistumisen jälkeen. Tällöin pinnakaiteiden päälle on asennettu käsittelemätön alumiiniprofiilipeltivuoraus. Materiaalinvaihdosta ei löytynyt mainintaa rakennusvalvonnan arkistosta, vaan tiedot toimenpiteestä ja ajankohdasta löytyivät ainoastaan taloyhtiön arkistoaineistoista.¹⁰⁸

Seuraava maininta parvekkeista on vuonna 1985 jätetyssä tarjouspyynnössä, jossa suunnitellaan parvekkeiden metalliosien maalausta panssarimaalilla. Maalausurakan ulkopuolelle jätetään kuitenkin vuonna 1962 asennetut alumiinipellit, jotka olivat edelleen pinnaltaan käsittelemättömät. Lisäksi tarjouspyynnössä pyydetään kustannusarviota puuttuvien lippojen rakentamiseen kahden ylimmän parvekkeen yläpuolelle sekä tuuletusparvekkeen lattian irronneiden laattojen kiinnitykseen. Samoihin aikoihin rakennuksen julkisivurappausta kunnostettiin, koska rappaus oli vaurioitunut muun muassa lumesta, joka kasaantuessaan parvekkeille oli aiheuttanut sulaessaan seinäpinnan vaurioita.¹⁰⁹

¹⁰⁷ As. Oy Vaasankatu 25, taloyhtiön arkisto.

¹⁰⁸ As. Oy Vaasankatu 25, taloyhtiön arkisto.

¹⁰⁹ As. Oy Vaasankatu 25, taloyhtiön arkisto.

Viimeisin parvekkeiden nykytilaan johtanut muutos on vuodelta 2000, jolloin myös parvekelaattoja on kunnostettu. Koska vanhat pintalaatat olivat pahoin pakkausrapautuneet, ne valettiin uudestaan ja vesieristettiin. Peruskorjaukseen sisältyi myös parvekkeiden alumiiniprofiilipellityksen uusiminen nykyiseen asuunsa.¹¹⁰ Muutamaa vuotta myöhemmin, vuonna 2012, rakennukseen on haettu toimenpidelupaa parvekkeiden lasittamiselle. Lasitukset on toteutettu osaan parvekkeista. Parvekeovet on uusittu vuonna 2014 samaan aikaan ikkunoiden kanssa.

Vaikka rakennuksen parvekkeet ovat olennaisesti muuttuneet useiden toteutuneiden verhoukorkorjausten myötä, ovat alkuperäiset pinnakaiteet säilyneet pellityksen takana. Kaiteet ovat yhä nähtävissä parvekkeiden sisäpuolelta. Lisäksi sisäpihan puolelle sijoituvan ullakkokerroksen puhdistusparvekkeen kaiteeseen ei ole asennettu pellitystä missään vaiheessa.

Alkuperäiset pinnakaiteet ovat säilyneet myöhemmässä vaiheessa asennetun profiilipellityksen taustalla.

Taloyhtiö on kiinnostunut rakennuksen historiasta ja parvekkeiden alkuperäisestä asusta. On mahdollista, että seuraavan parvekkeisiin kohdistuvaa kunnostusta suunniteltaessa otetaan huomioon mahdollisuus palauttavan verhoukorkorjauksen toteuttamisesta. Nykyiset parvekkekaiteet on kuitenkin koettu liian mataliksi, joten kunnostuksen yhteydessä kaiteiden korotusta harkitaan.

¹¹⁰ As. Oy Vaasankatu 25, taloyhtiön arkisto.

Oikealla verhoukorjauksen kokenut Vaasankatu 25. Viereinen asuinkerrostalo (Vaasankatu 27) on säilyttänyt alkuperäiset, käsittelemättömät alumiiniprofiilipeltinsä. Oletettavaa on, että vuonna 1962 asennettu pellitys oli samankaltainen kuin naapuritalossa. Nykyinen pellitys on vuodelta 2000.

3.2.2 Vaasankatu 23

(179-5-67-8)

Rakennusvuosi: 1965

Parveketyyppi: Sisäänvedetty parveke/ Osittain sisäänvedetty parveke

Parvekemateriaali: Profiilipelti

Asuntokohtaisia parvekkeita: 20kpl

Puhdistusparvekkeita: ? kpl

Julkisivumateriaali: Sileä rappaus/Kahitiilivuoraus

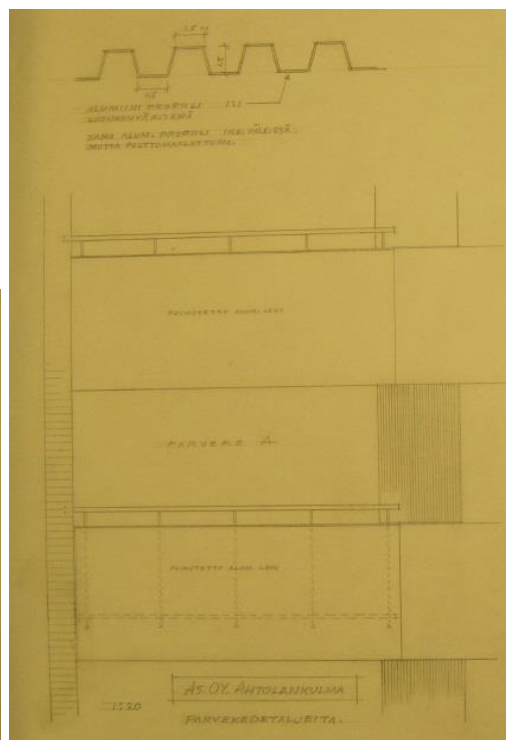
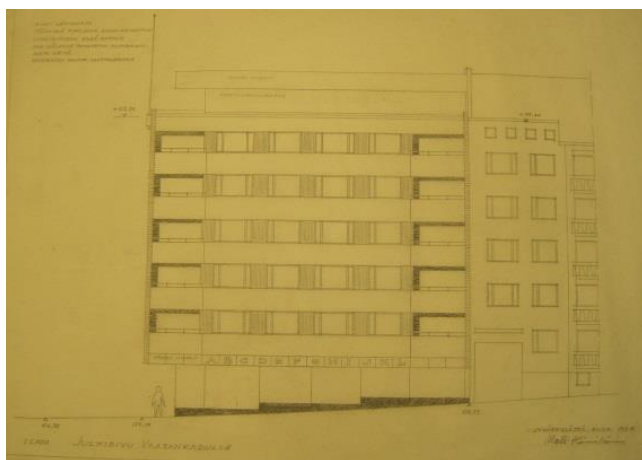
Kate: Bitumikermi

KUVAUS:

Vuonna 1965 valmistunut As. Oy Ahtolankulma liittyy yhdeltä sivultaan viereisellä tontilla sijaitsevaan Hämäläisen aiemmin suunnittelemaan asuinkerrostaloon (Vaasankatu 25) Rakennus on keskiportaallinen pistetalo ja siinä on viiden asuinkerroksen lisäksi kellarikerros sekä sisäänvedetty ullakkokerros. Sisäänkäynti kerrostalon asuntorappuun sijoittuu rakennusrungon keskelle. Pohjakerroksessa on liiketiloja, joissa on suurikokoiset näyteikkunat. Saman tontin Seminaarikadun puoleisella sivulla sijaitsee Ylä-Ruthin ravintolarakennus, joka muodostaa tontille yhtenäisen rakennuskokonaisuuden yhdessä asuinkerrostalon kanssa. Asuinkerrostalo sijoittuu tontin kulmaukseen, ja toimii pääte-pisteinä Vaasankadun varrelle muodostuneelle umpikorttelimaiselle asuinkerrostalojen rivistölle. Rakennuksen Vaasankadun puoleinen julkisivu on valkoiseksi maalattua sileää rappauspintaa. Ikkunoiden välissä on profiloitu alumiinilevy, joka on polttomaalattu ruskeaksi. Seminaarinkadun puoleinen rakennuksen kaakkoispäättyseinä on kahi-tiilivuorattu.¹¹¹ Rakennuksen parvekkeet ovat Vaasankadun puoleisella sivustalla sisäänvedetyt ja sisäpihan puolella osittain sisäänvedetyt. Ensimmäisissä Hämäläisen piirustuksissa rakennukseen oli suunnitteilla puhdistusparvekkeita sisäpihan puolelle, mutta lopullisissa piirustuksissa niitä ei enää ollut.

Rakennuksen alkuperäinen verhousmateriaali on poimutettu alumiinilevy. Verhouskorjaus on toteutettu vuonna 2016, jolloin alumiinilevyn tilalle asennettiin profiilipellitys. (JyMa)

¹¹¹ KSM, KIOSKI-inventointitietokanta.

MUUTOKSET:

Parvekelasituksille on haettu toimenpidelupaa vuonna 1991. Osa parvekkeista on lasitettu. Parvekkeiden verhoulevyt ovat alkuperäisesti olleet poimutettua, luonnonväristä alumiinilevyä. Rakennuksessa on tehty julkisivuihin kohdistuvia korjauksia vuonna 2016, jolloin myös parvekkeisiin tehtiin verhoukcorjaus samaan aikaan lämpörappauksen kanssa. Nykyinen parvekemateriaali on kokonaan uusittu ruskea profiilipelti.

3.3 Kokonaan tai osittain uusiminen

Parvekkeiden kokonaan uusiminen on toimenpide, jota ei ole helppo tunnistaa ilman tietoa rakennukseen kohdistuneista muutostoimenpiteistä. Sama pätee parvekerakenteen osittain uusimiseen. Tässä yhteydessä osittain uusimisella tarkoitetaan nimenomaan rakenteen uusimista, ei ainoastaan kaidemateriaalin uusimista, joka on käsitelty omana verhoukcorjaus-alalukunaan. Kokonaan tai osittain uusittu parvekerakenne on helposti sekoitettavissa verhoukcorjaukseen, joka jo sekin muuttaa usein parvekkeen ulkonäköä merkittävästi.

Parvekkeen kokonaan tai osittain uusiminen on parvekekorjauksien raskain muoto, jonka toteuttamiseen päädytään yleensä kohteissa, joissa parvekerakenne on päässyt korjauskelvottomaan kuntoon tai sen korjaaminen tulisi kalliimmaksi kuin kokonaan uusi rakenne. Usein tilanteeseen ovat johtaneet pitkään kestäneet huolto- ja korjaustoimenpiteiden laiminlyönnit. Toisaalta syynä voivat olla alkuperäisten rakennusmateriaalien heikko laatu, jolloin rakenteen uusiminen on välttämätöntä.

Tutkimuskohteiden joukosta ei inventointityön aikana noussut esiin rakennuksia, joissa on tehty parvekerakenteen kokonaan tai osittain uusiminen. Varmuutta tästä ei kuitenkaan ole, koska toimenpidelupia ei käyty kaikkien kohteiden osalta läpi, vaan arviointi perustui silmämääräiseen kohteiden tarkasteluun.

3.4 Alkuperäisinä säilyneet kohteet

Kokonaisuudessaan alkuperäisinä säilyneitä parvekkeita oli tutkimuskohteiden joukossa vähän. Tarkastelun kohteena oli 32 asuinrakennusta, joista yhdeksässä oli inven-

tointihetkellä (talvi 2015–kevät 2016) rakennusajankohtansa alkuperäinen verhousmateriaali. Alkuperäisinä säilyneistä parvekkeista suurin osa oli erityyppisillä rappauspinnoilla päällystettyjä muurimaisia kaiteita. Rakennuksista joissa on profiilipeltikaiteiset parvekkeet, ainoastaan kolmen kohteen pellitys on säilynyt alkuperäisenä. Kahdessa kohteessa oli alkuperäinen asbestisementtilevyverhous. Tarkemmin esiteltäviksi esimerkkikohteiksi valikoitui profiilipeltikaiteisen kohteen lisäksi rakennus, jossa on edelleen alkuperäinen asbestisementtilevytys.

3.4.1 Gummeruksenkatu 11

(179-1-14-9-1)

Rakennusvuosi: 1960

Parveketyyppi: Kulmaparveke/Ulosvedetty parveke

Parvekemateriaali: Aaltomainen asbestisementtilevy

Asuntokohtaisia parvekkeita: 28kpl

Puhdistusparvekkeita: –

Julkisivumateriaali: Minerit-levy, profiilipelti

Kate: Saumapeltikate

KUVAUS:

Gummeruksenkadun yläpäässä sijaitseva, vuonna 1960 valmistunut neljäkerroksinen asuinkerrostalo muodostaa yhtenäisen 1960-luvun alun pelkistettyä modernismia edustavan kokonaisuuden viereisellä tontilla sijaitsevan Hämäläisen suunnitteleman Gummeruksenkatu 13 kanssa. Rakennuksen katujulkisivun verhoiluna on valkoiseksi maalattu Minerit-levy profiilipelti yksityiskohdin. Rakennuksessa on kaksi asuntorappua, joiden ikkunaseinät jakavat muuten vaakalinjaisista elementeistä koostuvaa 1960-luvulle tyypillistä julkisivua. Porrashuoneiden ikkunat on kehystetty terastirappauksella. Asuntoikkunoiden välissä on pystyprofiiloitu, alkuperäisenä säilynyt vaaleanharmaa

profiilipeltivuoraus. Rakennuksen kaakkoispäädyssä on neljän asuinkerroksen erkkerimäiset, viistosti rakennusrungosta ulkonevat ikkunat. Rakennuksen ulosvedetyt parvekenauhat sijoittuvat rakennuksen sisäpihan puoleiselle sivustalle. Parvekkeiden pintamateriaalina on alkuperäinen aaltomainen asbestisementtilevy.¹¹²

MUUTOKSET:

Rakennuksen julkisivu parvekkeineen on säilynyt täysin valmistumisajankohtansa asuunsa, lukuun ottamatta osaan parvekkeista vuonna 2002 asennettuja parvekelasituk-
sia.

Taloyhtiön puheenjohtaja arvioi toukokuussa 2016 käydyn puhelinkeskustelun aikana, että rakennukseen tullaan todennäköisesti tekemään parveke- ja julkisivukorjauksia seuraavan viiden vuoden sisällä. Toimenpiteet tulevat kohdistumaan ennen kaikkea parvekerakenteisiin. Rakenteissa on jo havaittavissa viitteitä vaurioista ja parvekkeiden kuntotutkimuksen ajankohtaisuus on noussut esiin taloyhtiön sisällä. Todennäköisesti myös verhousmateriaali tullaan uusimaan kunnostuksen yhteydessä. Nykyinen asbestisementtilevy on vaurioitunut joistain kohdin ja taloyhtiön puheenjohtaja arveli, että korvaavaa materiaalia olisi hyvin vaikea löytää. Säilyttävän korjausrakentamisen menetelmiä voidaan harkita, mutta menetelmän valintaan vaikuttaa kustannusten lisäksi paikkakorjaukseen sopivan verhousmateriaalin helppo saatavuus. Koska puheenjohtaja koki, että asbestisementtilevy on liian huonossa kunnossa säilytettäväksi ja korvaavan materiaalin löytäminen olisi liian vaivalloista, hän ei vaikuttanut halukkaalta toteuttamaan kunnostusta säilyttävän korjausrakentamisen menetelmin. Inventoinnin aikana

¹¹² KSM, KIOSKI-inventointitietokanta.

silmämääräisesti arvioituna verhoumateriaali kuitenkin vaikuttaa säilyneen ikäänsä nähden hyvässä kunnossa. Kohde toimii esimerkkinä rakennuksesta, jonka kunnostusmenetelmän valintaan voisi todennäköisesti vaikuttaa tietoa lisäämällä.

3.4.2 Yliopistonkatu 44

(179-3-47-11-1)

Rakennusvuosi: 1961

Parveketyyppi: Kulmaparveke/Sisäänvedetty parveke/Ranskalainen parveke

Parvekemateriaali: Profiloitu alumiini-levy, käsittelemätön

Asuntokohtaisia parvekkeita: 25kpl

Puhdistusparvekkeita: 6kpl

Julkisivumateriaali: Sileä rappauspinta/

Roiskerappaus

Kate: Saumapeltikate

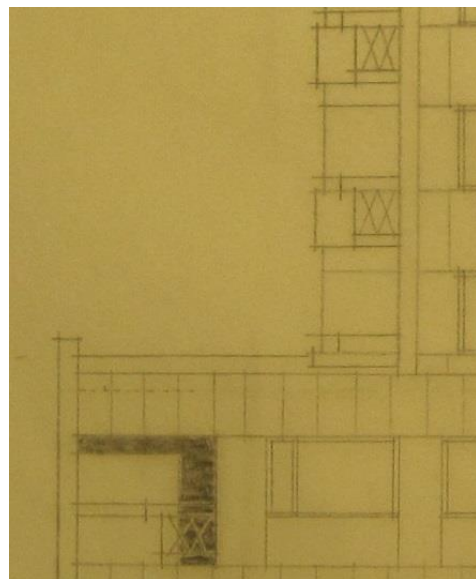
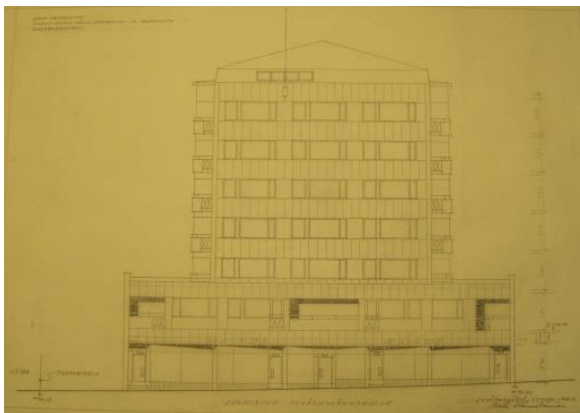
KUVAUS:

Yliopistonkadun alapäässä sijaitseva asuin- ja liikekerrostalo on valmistunut vuonna 1961. Rakennus koostuu kahdesta toisiinsa limittyvästä rakennusosasta. Seitsemänkerroksisen rakennuksen kadunpuoleisella sivustalla on matalampi liiketiloja sisältävä rakennusosa, jonka taustalla sisäpihan puolella kohoaa varsinainen tornimainen asuntorakennus. Kaksikerroksisen rakennusosan suurikokoiset erkkerimäiset liikeikkunat muodostavat kadunvarteen näyttävän arkkitehtonisen yksityiskohdan. Rakennuksen kadunpuoleinen rappaus on sileä ja valkoiseksi maalattu. Julkisivurappausta koristaa elementtipintaa imitoiva rakennusajankohdalle tyypillinen horisontaalinen aihe. Sisäpihan

puoleiset pinnat on roiskerapattu. Parvekekaidemateriaali on alkuperäinen, kapeaprofiilinen, käsittelemätön alumiinilevy. Rakennus on säilynyt julkisivultaan lähes täysin rakennusajankohtansa asussa ja edustaa Hämäläisen tuotannon joukossa siirtymävaihetta 1950-luvun jälkifunktionalistisesta tyylistä 1960-luvun elementtirakentamiseen.

MUUTOKSET:

Rakennuksen parvekkeet ovat säilyneet rakennusajankohtansa alkuperäisessä asussa. Ainoa parvekkeisiin liittyvä muutos on ylimpien parvekkeiden päälle rakennetut sade-
katokset. Katosten rakentamisesta ei ollut mainintaa tai rakennuslupaa Jyväskylän kaupungin rakennusvalvonnan arkiston asiakirjoissa. Taloyhtiön puheenjohtajan kanssa käydyssä puhelinkeskustelussa (5/2016) kävi ilmi, että rakennukseen on suunnitteilla laaja julkisivusaneeraus. Kunnostukset tulevat kohdistumaan lähinnä julkisivun rappaukseen ja pintakäsittelyyn, mutta samassa yhteydessä tullaan todennäköisesti myös kunnostamaan parvekkeet. Taloyhtiössä ei ole noussut erikseen esille puutteita parvekkeiden kunnossa. Taloyhtiön puheenjohtaja arvio, että on mahdollista, että alkuperäinen profiilipellitys tullaan säilyttämään, mikäli vaurioituneisiin kohtiin löydetään korvaava materiaali. Lisäksi parvekelasituksia tullaan harkitsemaan. Taloyhtiössä on meilläään putkistosaneeraus, minkä vuoksi taloudellisista syistä johtuen julkisivusaneerausta ei aivan lähivuosina toteuteta.

Rakennuksen alkuperäisissä piirustuksissa kaidarakenteen pinnat on asennettu ristikkäin. (JyMa)

4 YHTEENVETO

Usein säilyttävien menetelmien sijaan parvekeremonttien suunnittelun lähtökohtana on ajatus verhoukorkorjauksen toteuttamisesta. Julkisivuihin kohdistuvien muutosten tarpeellisuutta perustellaan usein niiden mukanaan tuomalla huoltovapaudella, rakennuksen arvoa lisäävällä nykyaikaisella ilmeellä tai energiatehokkuudella. Kuitenkin nämä perusteet saattavat olla usein varsin lyhytkestoisen edun mukanaan tuomia toimenpiteitä. Huoltovapaus tarkoittaa useimmiten sitä, että materiaalia ei ole mahdollista myöhemmässä vaiheessa huoltaa tai kunnostaa. Nykyaikainen ilme taas ei välttämättä istu vanhan rakennuksen julkisivuun, vaan häivyttää peruuttamattomasti rakennuksen yksilölliset ominaispiirteet. Julkisivuremonttien yhteydessä rakennusten kulttuurihistoriallisia arvoja joudutaan jatkuvasti sivuuttamaan energiataloudellisten tavoitteiden ja vaatimusten saavuttamiseksi.¹¹³ Parvekkeiden verhoukormateriaalit ovat rakennuksen osa, joiden kunnostaminen ei lukeudu energiataloudellisten korjausten piiriin, mikä osaltaan mahdollistaisi säilyttävän korjausrakentamisen menetelmien käyttämisen modernin rakennuskannan parvekeremonteissa.

Rakennuksen yksityiskohtien arvostaminen ja arkkitehtuurin vaaliminen ei välttämättä ole tärkein asia, kun yhtiökokouksessa päätetään suoritettavista korjaustoimenpiteistä. Kustannuksilla ja niiden pienilläkin eroilla on suuri painoarvo päätöksenteossa. Usein ajatellaan, että moderni ratkaisu on vanhan kunnostamista edullisempi vaihtoehto, mikä ei välttämättä aina pidä paikkaansa. Suunnittelijat ja rakennusten omistajat tulisi saada huomaamaan alkuperäisten rakennusosien ja -materiaalien mahdollisuudet jo suunnitteluprosessin alussa, jotta säilyttävät menetelmät voidaan ottaa huomioon päätöksenteossa. Ongelmana on kuitenkin tiedon puute esimerkiksi alkuperäisten materiaalien korjausmenetelmistä ja materiaalien saatavuudesta.

Rakennuksiin kytkeytyy muitakin kuin taloudellisia arvoja, arvoja joita on lähes mahdotonta mitata rahassa. Niitä on myös vaikea tunnistaa ja yhdistää rakennuksen arvoon ilman erityistä ammattitaitoa ja kykyä ennakoida tulevaa. Kaupunkikuvaa tarkasteltaessa tunnistetaan useimmiten selkeästi vanhan rakennuskerrostuman rakennustaiteelliset arvot, ja ymmärretään niiden merkitys myös kohteen taloudellisen arvon kohottajina – Harva ehdottaisi modernisoivaa verhoukorkorjausta 1900-luvun alun jugend-kerrostalon parvekekaiteisiin, oli rakennus suojelumerkitty tai ei. Nuorempien rakennusten

¹¹³ Lappalainen 2011, 14.

kohdalla vastaavaa arvoa on vaikeampi tunnistaa, koska se on vielä piilevää, mutta mahdollisesti rakennuksen arvoa tulevaisuudessa kohottavaa pääomaa. Kulttuuriympäristönä kaupunki ja sen pienet osat elävät jatkuvassa muutoksessa kehittyen ihmisen toiminnan seurauksena. Myös käsitykset siitä mikä on arvokasta, muuttuvat ajan saatossa, joten rakennuksiin kohdistuvia toimenpiteitä suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon niihin kytkeytyvät arkkitehtoniset, historialliset ja ympäristölliset arvot. Arkkitehtuuri on haurasta, ja pienilläkin toimenpiteillä voi olla suuret, kauaskantoiset ja peruuttamattomat vaikutukset itse kohteen lisäksi myös ympäröivään kaupunkikuvaan.

Timo Tuomi (2004) on artikkelissaan todennut, että *”rakennetun ympäristön arvoja voidaan punnita vasta, kun on siirrytty ajassa niiden synnyn kokeneiden ikäpolvien yli”*.¹¹⁴ Väite pitää mielestäni hyvin paikkaansa ja se tulisi pitää mielessä parvekeremontteja suunniteltaessa. Se mikä ei nykyhetkessä välttämättä näytä hyvältä, voi olla tulevaisuudessa rakennuksen arvoa kohottava yksityiskohta ja päinvastoin. Modernin arkkitehtuurin arvojen tunnistamisen vaikeus, yhdessä uudisrakentamista varten luotujen määräysten kanssa, vaikuttaa siihen, että alkuperäisyyden vaalimisen merkitystä ei ehkä huomata nuoremman rakennuskannan kohdalla.

Olen vertaillut jo laadittuja alueellisia korjaustapaohjeita ja pohtinut niiden soveltamismahdollisuuksia Jyväskylän alueella. Esimerkiksi Espoon Tapiolan alueellinen korjaus- ja hoito-ohje on tehty täydentämään kaupungin rakennusjärjestyksen määräyksiä. Asukkaille, toimijoille ja päättäjille suunnatun korjaustapaohjeen tarkoitus on sitouttaa heidät hoitamaan ja kunnostamaan yhteisten periaatteiden mukaisesti valtakunnallisesti merkittäväksi luokiteltua kulttuuriympäristöä. Korjaustapaohje sisältää korjaus- ja hoito-ohjeita sekä suosituksia, joita sovelletaan Tapiolan vanhojen asuntoalueiden kunnostuksessa. Tapiolan rakennetun ympäristön arvo liittyy ensisijaisesti alueen yhtenäiseen kokonaisuuteen, jonka rakennukset yhdessä kaupunkirakenteen kanssa muodostavat. Lisäksi alueelle ominaista on yksinkertaisten, perinteisten ja vaatimattomien materiaalien käyttö korkeatasoisesti muotoiltuna.¹¹⁵

Esimerkiksi Tapiolan alueellista korjaustapaohjetta voisi periaatteiltaan soveltaa yleisesti modernin rakennuskannan kunnostuksen ohjeistuksessa. Korjaustapaohjeessa todetaan muun muassa, että *”Materiaalien vaihtaminen muuttaa yleensä myös mittasuh-*

¹¹⁴ Tuomi 2004, 70.

¹¹⁵ Tapiola. Vanhojen asuntoalueiden korjauksen ja hoidon suuntaviivat 2006, 3.

teita ja kokonaisuuden arvo laskee. Asumisen, käytön ja omistamisen nykyisiä tavoitteita on punnittava huolellisesti siten, ettei kulttuuriympäristöä häviä lyhytaikaisten, nopeasti vaihtuvien toiminnallisten ideoiden vuoksi. Tapiolan valtakunnallinen ja ajan myötä vain vahvistuva arvo kulttuuriympäristönä tulee ottaa huomioon siten, että korjausten suunnittelussa ja toteuttamisessa rakennusosien, rakennustavan, -materiaalien ja värien säilyttäminen on ensisijainen tavoite.¹¹⁶ Tapiolan valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY) status toimii jo itsessään alueen arvon ja sen kollektiivisen ylläpitämisen halun takeena. Lisäksi toimijat on sitoutettu alueellisella korjaustapaohjeella noudattamaan säilyttäviä menetelmiä alueen rakennuksiin ja ulkoalueisiin. Korjaustapaohjeen käytölle ei olisi takeita, jos sen soveltaminen perustuisi vapaaehtoisuuteen.

Alueellisten korjaustapaohjeiden sisällöt painottuvat arkkitehtuurin ominaispiirteiden, aikakausille tyypillisten materiaalien sekä suositeltujen korjaustapojen esittelyyn. Perinteiseen tapaan laadittu korjaustapaohje toimii tarkoituksessaan erityisesti alueilla, missä niiden soveltaminen ei perustu vapaaehtoisuuteen. Sitä vastoin alueilla, missä korjaustapaohjeen käyttö ei ole pakollista, perinteisen luettelomaisen korjaustapaohjeen rinnalle voisi harkita erityyppistä, säilyttävien menetelmien konkreettisia etuja esittelevää lähestymistapaa.

Olen tässä maisterintutkielmassa tarkastellut eriasteisia korjaustapoja vertailemalla niitä keskenään. Menetelmä on tuonut selkeästi esiin toteutuneiden korjaustapojen lopputulosten välisiä eroja. Kohteita tarkastelemalla pystyy selkeästi huomaamaan, että alkuperäisenä säilyneet parvekeverhousmateriaalit ovat ikäänsä nähden säilyneet hyvässä kunnossa ja ne olisivat useimmiten kunnostettavissa säilyttävän korjausrakentamisen menetelmin. Verhouskorjattujen kohteiden parvekemateriaalimuutokset voi huomata selkeästi, mikä ei aina viesti onnistuneesta ja aikaa kestävästä lopputuloksesta. Sen sijaan säilyttävin menetelmin kunnostetut kohteet ovat pääsääntöisesti onnistuneita ratkaisuja. Paikkakorjaukset ovat huomaamattomia ja mahdolliset rakennemuutokset on tehty hienovaraisesti sekä alkuperäisiä materiaaleja ja menetelmiä kunnioittaen.

Koen, että vertailu menetelmänä voisi toimia myös korjaustapaohjeiden vaihtoehtoisena esitystapana: Eri menetelmin kunnostettujen kohteiden vertailevan esittelyn

¹¹⁶ Tapiola. Vanhojen asuntoalueiden korjauksen ja hoidon suuntaviivat 2006, 3.

kautta voi jokainen helposti nähdä, miten eriaisteiset korjaustavat vaikuttavat konkreettisesti rakennuksiin ja niiden julkisivuihin. Tämä ns. vertaileva korjaustapaohje toimisi mahdollisena tiedonvälityksenkanavana materiaali- ja menetelmävalintoja tekeville suunnittelijoille ja taloyhtiöille. Alueellisen korjaustapaohjeen yhteyteen olisi hyödyllistä koota säilyttävän korjausrakentamisen asiantuntijoiden ja rakennusurakoitsijoiden sekä materiaalien toimittajien ja valmistajien yhteystietoja.

Rakennusten kunnostamisen suurimpana virheenä voidaan yleisesti pitää ylikorjaamista ja liian laajojen muutosten tekemistä. Tämä on havaittavissa myös tässä tutkielmassa esiteltyjen tapaustutkimuskohteiden perusteella ja niitä toisiinsa vertailemalla. Vanhoja käyttökelpoisia materiaaleja ja rakennusosia vaihdetaan julkisivuremonttien yhteydessä uusiin kokonaan erityyppisiin ratkaisuihin, tai vanhaa materiaalia köpelösti jäljittelevään tuotteeseen. Eron huomaa, vaikka uusi materiaali olisi valittu jäljittelemään alkuperäistä. Moderni profiilipellitys ei ole kuitenkaan sama kuin 1950-luvulla asennettu, uraruuveilla kiinnitetty, kapeaprofiilinen luonnonvärinen alumiinilevy. Vaikka molemmat metallia ovatkin, ero uuden ja alkuperäisen materiaalin välillä on selkeä.

Kuten jo johdannossa totesin, modernin rakennuskannan parvekkeiden kunnostusmenetelmän valinta perustuu hyvin pitkälti suunnittelijoiden ja rakennusten omistajien arvoihin ja asenteisiin. Tämän tutkielman pohjalta voi todeta, että verhoukorkorjaus on useimmiten käytännössä toteutunut parvekkeiden korjausrakentamisen menetelmä. Toisaalta kuitenkin selkeää kiinnostusta säilyttäviä menetelmiä kohtaan on olemassa ja taloyhtiöt ovat kiinnostuneita säilyttävästä, tai jopa palauttavasta korjausrakentamisesta. Tulevaisuudessa valtavirrasta poikkeavien säilyttävien menetelmien korostaminen vaihtoehtona on merkittävässä roolissa, mikäli niiden käyttöä halutaan edistää.

LÄHTEET

Arkistolähteet

As. Oy Vaasankatu 25. Taloyhtiön arkisto

Jyväskylän kaupungin rakennusvalvonnan arkisto (JRVA), rakennuslupa-asiakirjat ja piirustukset:

- 179-1-5-7-1 Vapaudenkatu 18
- 179-5-66-2-1 Minna Canthin katu 20
- 179-5-67-4-1 Vaasankatu 25
- 179-5-67-8 Vaasankatu 23
- 179-1-14-9-1 Gummeruksenkatu 11
- 179-3-47-11-1 Yliopistonkatu 44

Jyväskylän maakunta-arkisto (JyMa): Arkkitehti Matti Hämäläisen piirustukset

Painetut lähteet

Heikkilä, J. 1996. *Parveke suomalaisen kerrostalon asuntokohtaisena ulkotilana*. Oulu: Oulun yliopisto. Acta Universitatis Ouluensis. ISSN 0355-3213; 91. Diss. Oulun yliopisto.

Jokinen, R. 1995. *Matti Hämäläisen arkkitehtuuria Jyväskylässä*. Keski-Suomen museo.

Jäppinen, J. 2005. *"Oletko koskaan nähnyt kauniin kaupungin?": Jyväskylän ruutuasemakaava-alueen vaiheet 1800-luvulta 2000-luvulle*. Jyväskylä: Minerva. Diss. Jyväskylän yliopisto, taidehistoria.

Korhonen, T. & Eskelinen, J. 2011. *Suomalainen ikkuna*. (2. p. painos) Vantaa: Moreeni.

Lappalainen, M. 2012. *Betonielementtitalon arvokorjaus*. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Lappalainen, M. 2011. *Kerrostalon peruskorjaus. Suunnittelu ja toteutus taloyhtiössäni*. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Neuvonen, P., Mäkiö, E. & Malinen, M. 2002. *Kerrostalot 1880 - 1940*. Helsinki: Rakennustietosäätiö RTS.

Neuvonen, P. 2006. *Kerrostalot 1880-2000: arkkitehtuuri, rakennustekniikka, korjaaminen*. Helsinki: Rakennustieto. Pääosa teoksesta ilmestynyt aiemmin kolmena erillisenä osana.

Neuvonen, P. 2015. *Kerrostalot 1975-2000*. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Saarikangas, K. 2002. *Asunnon muodonmuutoksia: puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, ISSN 0355-1768; 860.

Standertskjöld, E. 2008. *Arkkitehtuurimme vuosikymmenet: 1930-1950*. Helsinki: Rakennustieto.

Standertskjöld, E. 2011. *Arkkitehtuurimme vuosikymmenet: 1960-1980*. Helsinki: Rakennustieto.

Stenudd, S. 1989. *Balkonger*. Stockholm: Byggförlaget.

Suvikumpu, L., Mäkinen, A. & Saresto, S. 2012. *Porrashuoneet: helsinkiläisten porrashuoneita 1800-luvulta 1940-luvulle*. [Helsinki]: Helsingin kaupunginmuseo. Lisäpainokset: 2. p. 2012.

Tuomi, Timo, 2004. Makkaratalo–rakennusperinnön aikaperspektiivit. *Rakennusperinnön tulevaisuus*. Ympäristöministeriö ja Rakennustieto Oy

Elektroniset lähteet

Etu-Töölön korjaustapaohjeet, 2010. [online]. [Viitattu 4.12.2015]. Saatavilla: http://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/esitteet/etu_toolo_korjaustapaohje.pdf

Halkola, Sundström, Ranki 2007. Asuinrakennusten parvekerakenteet- esitelmä. [online]. [Viitattu 15.4.2016]. Saatavilla: https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahU-KEwih9Nj548rNAhUF8ywKHVOBBiAQFggZMAA&url=https%3A%2F%2Fmycourses.aalto.fi%2Fpluginfile.php%2F134098%2Fmod_folder%2Fcontent%2F0%2FLis%25C3%25A4materiaali%2FVanhoja%2520seminaarit%25C3%25B6it%25C3%25A4%2FAsinrakennusten_parvekerakenteet_k07.pdf%3Fforcedownload%3D1&usq=AFOjCNHPjABylbZyx63bYNZzkim-J-haA&bvm=bv.125596728,d.bGg

Haukijärvi, Matti 2005. Juko-ohjeistokansio julkisivukorjaushankkeen läpiviemiseksi. Korjaustapakuvaukset. Betoniparvekkeet-yleiskuvaukset. [online]. [Viitattu 27.6.2016]. Saatavilla: http://www.julkisivuyhdistys.fi/julkkari2/juko/JUKO_pdf_web/Korjaustavat/Parvekkeet/Parvekkeet_Korjaustavat.pdf

Hotari, Mikko 2012. KERROSTALON PARVEKERAKENTEIDEN ELINKAARI. Betonilaatataparveke. [online]. [Viitattu 27.6.2016]. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41069/Hotari_Mikko.pdf?sequence=1

Hyvinvointi-Suomen rakennuskulttuuri vuodesta 1945. Museovirasto www-sivut. [online]. [Viitattu 18.11.2015]. Saatavilla: http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennusperinto/rakennettu_hyvinvointi/rakennuskulttuuri_vuodesta_1945

KIOSKI 2.0 esite. [online]. [Viitattu 18.11.2015]. Saatavilla: https://www.kulttuuriymparisto.fi/KIOSKI2_esite.pdf

Kivilaakso, Aura & Malmberg, Jonas 2011. Kunnat hyvinvointi-Suomen rakentajina. Kaupunginarkkitehdit ja ammatinkuva kyselyvastausten valossa. [online]. [Viitattu 16.3.2016]. Saatavilla: <http://www.nba.fi/fi/File/1365/kunnat-hyvinvointi-suomen-rakentajina.pdf>

Kolehmainen, Taru 2009. Lehteriltä parvekkeelle. Kotimaisten kielten keskus. [online]. [Viitattu 15.1.2016]. Saatavilla: [http://www.kotus.fi/nyt/kolumnit/kieli-ikuna_\(1996_2009\)/lehterilta_parvekkeelle](http://www.kotus.fi/nyt/kolumnit/kieli-ikuna_(1996_2009)/lehterilta_parvekkeelle)

Kotimaisten kielten keskus. Kielitoimiston sanakirja. [online]. [Viitattu 15.1.2016]. Saatavilla: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>

Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä. Rakennusperinto.fi www-sivut. [online]. [Viitattu 18.11.2015]. Saatavilla: http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/kasitteisto/fi_FI/Kasitteisto/

Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta, 126 a § Toimenpideluvanvaraiset toimenpiteet, 2012. [online]. [Viitattu 4.12.2015]. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120958>

Lindh, T. Betonibrutalismista ruutuelementteihin 1960-1975, asuinkerrostaloarkkitehtuurin vaiheet 4/5. Rakennusperinto.fi www-sivut. [online]. [Viitattu 4.12.2015]. Saatavilla: http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/asuinkerrostalot4/

Neuvonen, P. 2009. Kerrostalon julkisivukorjaus Julkisivun ominaispiirteet ja korjaustavan valinta [online]. [Viitattu 4.12.2015]. Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38032/SY37_2009_Kerrostalon_julkisivukorjaus.pdf?sequence=1

Sahlberg 2010, Talon tarinat – rakennushistorian selvitysoapas. [online]. [Viitattu 4.12.2015]. Saatavilla: <http://www.nba.fi/fi/File/1112/talon-tarinat-opas.pdf>

Tapiola. Vanhojen asuntoalueiden korjauksen ja hoidon suuntaviivat, 2006. Espoon kaupunki, kaupunkisuunnittelukeskus [online]. [Viitattu 4.12.2015]. Saatavilla: <http://www.espoo.fi/download/noname/%7B198E2330-87B3-486F-9A2E-4AE88131ADB0%7D/15947>

Tilastokeskus. Käsitteet ja määritelmät, peruskorjaus. [online]. [Viitattu 27.1.2016]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/meta/kas/peruskorjaus.html>

Tilastokeskus. Käsitteet ja määritelmät, perusparannus. [online]. [Viitattu 27.1.2016]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/meta/kas/perusparannus.html>

Kuvaliite: Tutkimuskohteet (32 kpl)

1. Minna Canthin katu 22 (1939)

2. Vapaudenkatu 79 (1940)

3. Pitkäkatu 3–9 (1946)

4. Ahdinkatu 8–10 (1946)

5. Puutarhakatu 13–17 (1946)

6. Voionmaankatu 26–30 (1949–1950)

7. Yliopistonkatu 6 (1951)

8. Vaasankatu 12 A (1953)

9. Minna Canthin katu 20 (1954)

10. Yliopistonkatu 10 (1955)

11. Keskustie 19 (1956)

12. Vaasankatu 25 (1957)

13. Gummeruksenkatu 11 (1960)

14. Kauppakatu 15 (1960)

15. Vapaudenkatu 18 (1960)

16. Ahdinkatu 26 (1961)

17. Sammonkatu 3 (1961)

18. Vapaudenkatu 24 (1961)

19. Välikatu 4 (1961)

20. Yliopistonkatu 20 (1961)

21. Yliopistonkatu 44 (1961)

22. Aionkatu 4–6 (1962)

23. Gummeruksenkatu 13 (1962)

24. Keskuskatu 24 (1962)

25. Yliopistonkatu 22 (1962)

26. Puistokatu 16 (1962)

27. Yliopistonkatu 2 (1962)

28. Yliopistonkatu 42 (1962)

29. Vaasankatu 23 (1965)

30. Pitkäkatu 38–42 (1966)

31. Vellamonkatu 4 (1967)

32. Ahdinkatu 13 (1969)

